

EL PLA D'ESPAIS D'INTERÈS NATURAL A CATALUNYA

SOCIETAT CATALANA D'ORDENACIÓ DEL TERRITORI

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

EL PLA D'ESPAIS D'INTERÈS NATURAL A CATALUNYA

SOCIETAT CATALANA D'ORDENACIÓ DEL TERRITORI

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

INSTITUT CATALÀ DE BIBLIOGRAFIA. DADES CIP:

El Pla d'espais d'interès natural a Catalunya
Recull de les intervencions del debat celebrat a S. Feliu de
Guixols el 23 de maig de 1992
ISBN 84-7283-223-6
I. Societat Catalana d'Ordenació del Territori
1. Catalunya — Política del medi ambient — Congressos
2. Natura — Protecció — Catalunya — Congressos
502.33 (467.1) (061.3)

© 1992, Institut d'Estudis Catalans

Editat per la Societat Catalana d'Ordenació del Territori
(filial de l'Institut d'Estudis Catalans)
Carrer del Carme, 47 - 08001 Barcelona

Primera edició: octubre de 1992
Tiratge: 600 exemplars

Compost i imprès a El Tinter, SCCL
Carrer de la Plana, 8-10 - 08032 Barcelona

ISBN: 84-7283-223-6
Dipòsit legal: B.37153-1992

SOCIETAT CATALANA
D'ORDENACIÓ
DEL TERRITORI

FILIAL DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

EL PLA D'ESPAIS D'INTERÈS NATURAL A CATALUNYA

Dissabte, 23 de maig de 1992

«El Monestir»

Carrer de l'Abadia, s/n, Sant Feliu de Guíxols

9.30 *Obertura*

Antoni Joanals i Roman

Alcalde de Sant Feliu de Guíxols

Presentació

Tomàs Pou i Viver

*President de la Societat Catalana d'Ordenació
del Territori*

10 **Xavier Carceller i Roqué**

*Cap del Servei de Preservació de l'Entorn Natural
del Departament de Medi Ambient*

«Estat actual del Pla d'Espais
d'Interès Natural»

DEBAT

Ramon Folch i Guillèn

*Doctor en biologia. Consultor en gestió ambiental
de la UNESCO*

«De la protecció d'espais a la gestió
del territori»

DEBAT

Lluís Motjé i Costa

Vice-president de DEPANA

«EL PEIN, un pedaç necessari per a la
conservació de la natura»

DEBAT

This One

5UN6-H64-Z2N8

16 *Taula rodona*

Josep M. Vila d'Abadal i Serra

President del Centre de la Propietat Forestal

Antoni Alarcón i Puerto

Biòleg. Delegat del Col·legi Oficial de Biòlegs a Catalunya

Miquel Figueras i Xuclà

Alcalde de Cadaqués

Lluís Tejedor i Ballesteros

Alcalde del Prat de Llobregat

Antoni Sánchez i Lucas

Alcalde de l'Espluga de Francolí

Josep Ferrer i Figueres

Alcalde de Palamós

Agustí López i Pla

Alcalde de Sort

Josep Ferrer i Cama

Alcalde de Torroella de Montgrí

Maria Pilar Mundet i Torres

Alcaldessa de Tossa de Mar

Carles Barceló i Vernet

Alcalde de Vandellòs

Moderador

Esteve Corominas i Noguera

Arquitecte. Membre de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori

DEBAT

19 *Cloenda*

Hble. Sr. Albert Vilalta i González

Conseller de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya

Índex

JOANALS I ROMAN, Antoni:	
Obertura	7
POU I VIVER, Tomàs:	
Presentació	9
CARCELLER I ROQUÉ, Xavier:	
Estat actual del Pla d'Espais d'Interès Natural	15
FOLCH, Ramon:	
De la protecció d'espais a la gestió del territori	25
MOTJE I COSTA, Lluís:	
EL PEIN, un pedaç necessari per a la conservació de la natura	39
Taula rodona	
COROMINAS I NOGUERA, Esteve:	
Presentació del moderador	51
ALARCÓN I PUERTO, Antoni:	
Consideracions sobre el Pla d'Espais d'Interès Natural	53
FIGUERAS I XUCLÀ, Miquel:	
Pla d'Espais d'Interès Natural	57
TEJEDOR I BALLESTEROS, Lluís:	
Contingut de la intervenció sobre el Pla d'Espais d'Interès Natural a Catalunya	61
SÁNCHEZ I LUCAS, Antoni:	
Taula rodona	65
FERRER I FIGUERES, Josep:	
Taula rodona	67
FERRER I CAMA, Josep:	
Taula rodona	69
VILALTA I GONZÁLEZ, Albert:	
Cloenda	71

OBERTURA

Antoni Joanals i Roman
Alcalde de Sant Feliu de Guíxols

Els espais d'interès natural són una eina necessària per al desenvolupament equilibrat del nostre territori i la seva promoció es fa cada vegada més imprescindible. En els anys vuitanta, la majoria dels municipis de Catalunya aprovaren el seu planejament urbanístic, planejament que s'ha de revisar, si es compleix la llei, dintre de molt poc temps. Seria bo per al territori i per al municipis, sobretot aquells on l'especulació urbanística està a l'ordre del dia, que el Pla d'Espais d'Interès Natural fos aprovat abans d'entrar en aquesta fase de revisió dels planejaments urbanístics de les nostres ciutats.

D'altra banda, molts dels espais de natura no són els mateixos ara que fa uns anys. El progrés, la indústria, el consum, l'oci, l'automoció, l'esport, etc., fan que en molts dels espais naturals, si no existeix un control estricte, es destrueixi el medi natural. L'evolució de l'ús d'aquest incidirà positivament en la seva conservació i, evidentment, fins que el Pla d'Espais d'Interès Natural no estigui definitivament aprovat i posat a la pràctica, l'ús indiscriminat que moltes vegades se'n fa seran en deteriorament de la seva conservació.

Per tot això, som molts els municipis preocupats per la conservació del medi natural i som molts els que reivindiquem l'aprovació del Pla d'Espais d'Interès Natural.

Voldria agrair, per començar, a la Societat Catalana d'Ordenació del Territori la iniciativa de promoure aquest debat aquí, en aquest indret de la Costa Brava, avui tan necessitada d'una conservació del poc sòl que ens queda urbanitzable, el qual pensem que cal urgentment conservar com el patrimoni natural de tots. Però sobretot per a les generacions futures, on la qualitat de vida, de vida natural, ha de ser una prioritat.

Les intervencions que al llarg del matí duren a terme els ponents, els debats, la taula rodona i la cloenda de l'Honorable Senyor Albert Vilalta, conseller de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya, segurament ens obri-

ran de nou la porta que desencallarà definitivament el Pla d'Espais d'Interès Natural de Catalunya. I amb aquest desig, voldria obrir la jornada d'avui.

Moltes gràcies i benvinguts.

PRESENTACIÓ

Tomàs Pou i Viver
President de la
Societat Catalana d'Ordenació del Territori

Hi ha dos aspectes que caracteritzen molt especialment el medi natural a Catalunya. Un aspecte és l'extraordinària varietat que presenta, gens habitual en països d'estructura similar, de tal manera que, com han destacat els especialistes, una gran part de les estructures de paisatge que es troben a Europa i al nord d'Àfrica hi són representades. L'altre aspecte és la intensa humanització del seu territori. A Catalunya, mentre que en les àrees on es concentra majoritàriament la població i les activitats, les quals comprenen menys del deu per cent del territori, els espais naturals pròxims pateixen una pressió fortíssima, una part important dels espais de valor natural es localitza en zones deprimides socio-econòmicament i sovint en procés de despoblament. Les paraules anteriors no són meves. Són paraules de l'exposició de motius de la Llei 12/1985 del Parlament de Catalunya sobre espais naturals.

Per tant, cal que siguem conscients del país que tenim i que aquest país té territoris que cal protegir.

Però aquella Llei fa set anys que és vigent i disposa que cal aprovar un Pla d'Espais d'Interès Natural, i aquest Pla avui no el tenim aprovat. Set anys poden ser molts anys o poden ser pocs anys, però en són molts per als que vivim la realitat que reconeix l'esmentada Llei: «els espais naturals pateixen una pressió fortíssima». Sembla, no obstant això, que aquests set anys no s'han perdut pas endebades, que no han estat temps mort, que hi ha estudis, que hi ha —sembla— uns cent quaranta sectors pensats per ser objecte de protecció i que aquests assoleixen un percentatge important del territori. Però el fet és que el Pla d'Espais d'Interès Natural no està encara avui aprovat i que ni tan sols s'han iniciat oficialment els tràmits legals per aprovar-lo.

És en aquest context que la nostra Societat Catalana d'Ordenació del Territori, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, formada per arquitectes, economistes, advocats, geògrafs, enginyers i altres professions dedicades a temes d'ordenació del territori i de planificació, ha convocat avui aquest acte aquí, a Sant Feliu de Guíxols.

I l'hem convocat, primerament, pel que em sembla que es desprèn del que he dit: per exposar els problemes que representa el Pla d'Espais d'Interès Natural, per exposar alternatives i per parlar del seu contingut. Però tampoc volem ser utòpics i pensar que és fàcil promoure el Pla i que no hi ha interessos contraposats; i per això volem escoltar, en la mesura del possible, tots els afectats. Per aquest motiu, en la segona part del dia d'avui, parlaran representants dels territoris afectats, i també set alcaldes, perquè expliquin com veuen el Pla, què voldrien que fos el Pla, quina és la problemàtica, positiva o negativa, i què representa el Pla en els respectius àmbits municipals. No hem pogut convidar tots els alcaldes amb territoris probablement afectats per un pla que abastarà tot Catalunya, però creiem que els que ens acompanyaran són representatius d'una problemàtica general.

L'altra raó important de convocar aquest acte em sembla òbvia: ajudar que aquest Pla esdevingui realitat al més aviat possible. I això, nosaltres, que només som uns modestos estudiosos dels problemes, sols podem fer-ho aportant-hi una dimensió diguem-ne científica. I per això hem convocat aquest acte, que esdevé una taula rodona per debatre els temes que afecten la globalitat del futur Pla d'Espais d'Interès Natural.

No voldria que semblés que no tenim res a Catalunya sobre la protecció dels espais naturals. A Catalunya, al marge del Pla que demanem que s'aprovi, hi ha tres espais naturals protegits, creats per la Llei de l'Estat espanyol 15/1975, que són, si no m'equivoco, la zona volcànica d'Olot, el Pedraforca i els aiguamolls de l'Empordà. N'hi ha d'altres, aprovats per l'Estat per mitjà de plans especials de la Llei del sòl. I la resta, fins a arribar als trenta-tres aprovats, han estat aprovats després per la Generalitat. Voldria oblidar que sóc advocat i no passar llista de les disposicions legals vigents que, des de fa tants anys, permeten aprovar els plans i altres instruments legals per protegir els territoris que el medi natural exigeix. Només deixo constància que al nostre país no li falten lleis per protegir espais protegits. La Llei del sòl de 1965, modificada el 1975, ja permetia la figura del pla especial; la Llei del patrimoni històric artístic també permetia, a través dels paisatges naturals protegits, defensar aquests espais, i la Llei d'espais naturals de l'Estat espanyol de 1975 també permetia establir aquestes proteccions territorials. Lleis, per tant, és evident que n'hem tingut i que en tenim, i que és aplicable aquí el que va dir fa molts anys Joaquim Costa en un altre context: «leyes las tenemos a arrobadadas, lo que

falta es que se cumplan». Lleis que permeten la protecció del territori i els espais naturals, en tenim moltes, i el que falta és que es compleixin i que s'apliquin. I per això nosaltres, avui aquí, posem el nostre gra de sorra en aquesta línia.

Em plau de presentar els que avui ens parlaran dels temes que ens preocupen. El senyor Xavier Carceller i Roqué, que és cap del Servei de Preservació de l'Entorn Natural del Departament de Medi Ambient, exposarà com està el Pla, els problemes que té i quina és la situació. El senyor Ramon Folch i Guillèn, que no cal que els el presenti perquè molts el coneixen perquè és una autoritat en la matèria, parlarà «De la protecció d'espais a la gestió del territori». I el senyor Lluís Motje i Costa, vice-president de DEPANA, que agrupa les entitats ecologistes més importants del país, ens parlarà «El PEIN, un pedaç necessari per a la conservació de la natura». A la tarda hi haurà una taula rodona en què intervindran el senyor Josep Maria Vila d'Abadal i Serra, president del Centre de la Propietat Forestal, que exposarà com veuen els propietaris del sòl el futur Pla. Seguirà el senyor Antoni Alarcón i Puesto, que és biòleg i delegat a Catalunya del Col·legi Oficial de Biòlegs, que exposarà la visió d'aquests professionals, avui tan vinculada als espais d'interès natural. I també intervindran els alcaldes de Cadaqués, el Prat de Llobregat, l'Espluga de Francolí, Palamós, Sort, Torroella de Montgrí i Vandellòs. Han estat escollits perquè en els seus territoris incideixen aspectes importants i, alhora, diversos del futur Pla d'Espais; no hi són tots perquè és impossible, ja que els municipis afectats pel futur Pla ultrapassen els quatre-cents. I aquesta taula rodona serà moderada pel senyor Esteve Corominas i Noguera, arquitecte i membre de la Junta de la nostra Societat, el qual molts de vostès saben que va tenir un càrrec important, en aquest territori, dins el Departament de Política Territorial. L'acte serà clos per l'Honorable Senyor Albert Vilalta, conseller de Medi Ambient de la Generalitat.

Expresso ben sincerament l'agraïment de la nostra Societat i de l'Institut d'Estudis Catalans a totes les persones que he indicat, sense les quals aquest acte no s'hauria pogut realitzar i, sobretot, sense les quals aquest acte no tindria el nivell científic que, per la seva preparació i relleu, confiem que assolirà.

Amb això acaba la meva presentació i dono la paraula al senyor Xavier Carceller.

ESTAT ACTUAL DEL PLA D'ESPAIS D'INTERÈS NATURAL

Xavier Carceller i Roqué
*Cap del Servei de Preservació de l'Entorn
Natural del Departament de Medi Ambient*

A partir d'una somera anàlisi del marc jurídic que regula la figura del Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN) i de la descripció retrospectiva del procés de configuració de la proposta tècnica i del procediment de tramitació i de participació desenvolupat durant els darrers anys, aquesta intervenció exposarà els aspectes que entenem més significatius del projecte del Pla en la seva formulació més recent.

1. El marc legislatiu i la configuració del Pla

La Llei catalana d'espais naturals de 1985 pot ésser considerada com el marc jurídic bàsic per a la protecció de la natura al nostre país. Aquesta Llei estableix una varietat d'instruments i de mecanismes d'actuació aplicables a la globalitat del medi natural o, d'una manera específica, a algunes de les seves parts. Un d'aquests instruments, de particular transcendència però un més al cap i a la fi, és el Pla d'Espais d'Interès Natural, creat i configurat per la mateixa Llei.

La Llei assigna al Pla unes funcions determinades i li atribueix un contingut específic. No és, doncs, l'objecte del Pla resoldre tots els problemes que planteja la conservació de la natura a Catalunya (seria ingenu creure que això es pot aconseguir d'un sol cop, amb un únic instrument o en un país aïlladament dels altres), sinó aquells que la Llei li encomana particularment, els quals exposarem tot seguit. Convé, però, ressaltar la importància que paral·lelament a l'aprovació i execució del PEIN tingui lloc una aplicació sistemàtica i adequada de la globalitat de mesures previstes en l'ordenament jurídic vigent (i no sols en el camp específic de la protecció de la natura) adreçades, entre altres coses, a l'ordenació racional de l'ús del territori i a l'aprofitament sostenible dels recursos naturals.

En una primera aproximació, les funcions que la Llei assigna al PEIN poden resumir-se en tres: seleccionar aquells espais que des del punt de vista naturalístic contenen uns valors especialment rellevants, delimitar-los i assegurar-ne una protecció de caràcter bàsic.

Evidentment, no correspon al Pla d'incloure tot allò que s'ha de conservar, sinó únicament aquelles mostres més valuoses. Tot i que existeixen altres fórmules i altres nivells de planejament per actuar sobre la resta del territori, cal insistir en què la conservació del medi s'ha de plantejar des d'una perspectiva integrada i no es pot restringir selectivament a certes parts del territori, a manera d'illes segregades de la resta.

Pel que fa a la delimitació d'aquests espais, la Llei ens diu que la seva expressió gràfica ha de tenir lloc a escala 1:50.000. Això significa que les delimitacions establertes pel Pla seran normalment molt imprecises. Per aquest motiu, la mateixa Llei determina uns mecanismes ulteriors per fixar amb exactitud i d'una manera definitiva els respectius límits de cada un dels espais que el Pla inclogui. Sobre això hi ha dues vies alternatives. D'una banda, mitjançant l'aplicació d'alguna de les modalitats de protecció especial (parc natural, reserva natural, etc.) que la mateixa Llei d'espais naturals regula. L'altra possibilitat és la utilització de la figura urbanística del pla especial de protecció del medi natural i del paisatge, la qual ha estat recollida i reforçada per la Llei esmentada. Com després veurem, el projecte del PEIN ha optat pel pla especial com a fórmula habitual per a l'establiment d'aquestes delimitacions definitives, mentre que l'altra opció s'ha restringit únicament a alguns casos molt determinats.

Hem assenyalat, així mateix, que l'altra funció del Pla és dotar d'una protecció bàsica els espais que conté. Aquest règim bàsic de protecció és definit per la mateixa legislació i, en molts casos, pot resultar suficient per afrontar amb efectivitat a la problemàtica de conservació d'aquells. Tanmateix, en altres ocasions esdevindrà palesament insuficient, i aleshores el PEIN haurà de preveure les mesures i les actuacions oportunes, tal com més endavant s'exposarà.

Aquesta protecció bàsica consisteix fonamentalment en l'aplicació del règim urbanístic propi del sòl no urbanitzable i en l'obligació de sotmetre els projectes d'aquelles actuacions susceptibles de produir afeccions greus o significatives sobre els valors que ha motivat la inclusió d'un espai en el Pla, a una avaluació prèvia de llur impacte ambiental que permeti determinar la conveniència o, si s'escau, les condicions necessàries per admetre'n la implantació.

Una visió de conjunt d'aquest règim permet afirmar que no es dirigeix fonamentalment al control ambiental de les activitats agràries que es desenvolupen en aquests espais, sinó al de la introducció d'activitats externes al món rural, precisament les que han motivat normalment els proces-

sos de degradació més greus, tal com hom pot constatar si analitza l'evolució de l'entorn natural del nostre país durant la segona meitat d'aquest segle. És evident que les activitats agràries poden generar impactes ecològicament greus, fins i tot irreversibles, en la mesura que l'explotació dels recursos naturals renovables sigui irracional o abusiva. Això és clar que ha succeït, però en general els efectes més greus han estat els comportats per la transformació urbana de parts importants del medi natural, per les grans infraestructures i obres públiques o per les activitats extractives, a més, òbviament, dels incendis forestals (matèria que ja disposa actualment de legislació, plans i programes específics).

En el cas particular dels processos d'urbanització, aquests no són admissibles dins del PEIN, on es tracta d'evitar transformacions traumàtiques o agressions puntuals amb efectes especialment significatius. En el cas de projectes de construcció de carreteres o d'embassaments, per exemple, els estudis d'impacte ambiental corresponents hauran de demostrar, en primer lloc, la inexistència d'altres alternatives viables que no afectin àmbits del PEIN i, si és així, la inexistència d'impactes de caràcter crític; en aquest supòsit, definiran detalladament les mesures necessàries per prevenir i pal·liar al màxim possible els efectes negatius originats.

Tanmateix, com abans hem assenyalat, en alguns espais del Pla el règim normatiu descrit en els paràgrafs anteriors pot resultar insuficient. Per això és important remarcar que, d'acord amb el que disposa la Llei, el PEIN, amb la determinació prèvia de les possibles causes de degradació de cada espai, n'ha de fixar les actuacions preventives necessàries. Tot plegat atorga al Pla un caràcter marcadament preventiu. En qualsevol cas, cal destacar aquest vessant programàtic del Pla com un factor que, entre altres, el diferencia d'un simple catàleg, com erròniament s'ha interpretat de vegades. Efectivament, els catàlegs són bàsicament documents complementaris dels plans que contenen relacions de béns que han d'ésser objecte d'una especial protecció. Del que ha estat exposat fins ara es dedueix clarament que l'abast del PEIN es més ampli, tal com correspon a un pla pròpiament dit.

Això ens duu a fer avinent un altre atribut del PEIN: la Llei d'espais natural estableix que, en el marc de la planificació territorial de Catalunya, el Pla té el caràcter de pla territorial sectorial. La figura del pla territorial sectorial és regulada per la Llei catalana de política territorial de 1983, marc legislatiu de la planificació territorial al nostre país. Aquesta condició de pla territorial sectorial remarca el vessant territorial del PEIN, que esdevé un important nexa de connexió i d'articulació entre la protecció del patrimoni natural i l'ordenació del territori català.

Finalment, la Llei encomana al Pla la definició de beneficis tècnics i financers per a les poblacions implicades. Anant a la interpretació personal, no creiem que això respongui a una voluntat de compensar unes càrregues sobre les col·lectivitats rurals, que de fet difícilment pot comportar el règim abans descrit. Entenem, al contrari, que el legislador era ben conscient d'una qüestió que ~~era~~ la majoria de casos esdevé clau per garantir a llarg termini la ~~conservació~~: la necessitat que aquesta repercuteixi favorablement sobre l'economia de les poblacions directament implicades.

2. El procés de tramitació

Una vegada exposat el context legislatiu en el qual ha de desenvolupar-se forçosament el Pla, passarem a efectuar algunes consideracions sobre el procés de tramitació.

El projecte del PEIN fou elaborat en el si de la desapareguda Direcció General de Política Territorial. En primer lloc, l'any 1987 fou redactat un avanç que va donar lloc, l'any següent, al projecte del PEIN, el qual, en els seus plantejaments i contingut essencials, no ha estat alterat posteriorment. A final de 1988 es creà la Direcció General de Medi Ambient, que es féu càrrec del Pla. L'any 1989 es va procedir a dur a terme la preceptiva audiència als ens locals i es donà participació a altres entitats directament implicades (agràries, de protecció de la natura, científiques, etc.). Aquest període de participació va comportar un intens conjunt de negociacions amb ajuntaments i consells comarcals, complementat amb noves audiències quan inicialment no s'havia assolit el consens.

Com a conseqüència, fou elaborada una segona versió del Pla, que seria lliurada l'any 1990 al Consell de Protecció de la Natura i al Centre de la Propietat Forestal, organismes que emetrien llurs informes preceptius l'any 1991. Aquest mateix any es crea el Departament de Medi Ambient i s'intensifiquen els contactes amb els ens locals, la propietat forestal i els altres sectors implicats, que han comportat en molts casos l'aproximació de posicions encara divergents.

Fruit d'aquest procés han estat introduïdes en la proposta inicial un gran nombre de modificacions que, tanmateix, com abans hem dit, n'han respectat els aspectes essencials, de manera que bàsicament han anat adreçades a omplir buits detectats o a desenvolupar i precisar millor les determinacions normatives i les previsions programàtiques i econòmiques. A

partir de les propostes de diversos ens locals s'han introduït nous espais i s'ha incrementat la superfície protegida del Pla.

És, però, en els vessants programàtics i econòmics del Pla on s'han donat els canvis més significatius. Aquesta part, que per raons estratègiques presentava inicialment una deliberada ambigüitat, ha estat aprofundida i desenvolupada en aquesta darrera etapa, amb una definició més acurada de les actuacions programades comunitàries que possibilitarà l'accès a noves fonts de finançament i a una plena integració en la política comunitària en la matèria.

3. Anotacions al contingut del PEIN

Alguns aspectes del projecte ja són coneguts com a conseqüència del llarg procés de participació abans esmentat, com, per exemple, que la proposta s'estructura entorn d'un conjunt constituït per cent quaranta-quatre espais, de característiques molt distintes, que percentualment representen més del 20 % del territori de Catalunya.

Per a la seva definició es va optar per un esquema metodològic relativament simple en concordança amb l'escala i el nivell de definició legislativament assignats al Pla. Cal destacar que l'objectiu fonamental en la formació d'aquest sistema d'àrees d'interès natural ha estat recollir aquelles mostres més representatives de la diversitat de sistemes naturals existents al nostre territori, per bé que amb caràcter complementari s'han considerat altres factors (singularitat, fragilitat, vulnerabilitat, etc.) A partir de la ulterior revisió de la proposta inicial, realitzada per una vintena d'especialistes en àmbits sovint no considerats en treballs de planificació similars (algues, fongs, líquens, aràcnids, miriàpodes, insectes...), va resultar possible una plena aplicació dels criteris de selecció i de delimitació esmentats i, molt particularment, del de biodiversitat.

Una vegada determinats quins espais s'integraven en el Pla i llurs respectius àmbits territorials, es va passar a la fase de tractament individualitzat espai per espai. En cada cas, una vegada recopilada i sintetitzada la informació disponible sobre les característiques físiques, socio-econòmiques i els motius de la inclusió al PEIN, s'efectuà una diagnosi dels requeriments de conservació mitjançant la correlació entre els factors avaluats com a claus, els problemes actuals i previsibles i la reglamentació protectora vigent. En el supòsit de detectar-se dèficits o insuficiències, el Pla ha establert les determinacions particulars necessàries a través de normes específiques o de la previsió d'actuacions concretes.

Aquestes actuacions s'adrecen a assolir una utilització òptima del ventall de possibilitats ofert per les legislacions de protecció de la natura, urbanística i sectorials (cinegètica, forestal, aigües, etc.) Això respon a l'evidència que, en la majoria d'ocasions, els instruments sectorials resulten suficients per resoldre els problemes concrets, reals o potencials, plantejats, i la necessitat d'integrar en l'aplicació del Pla totes les administracions que actuen en els territoris protegits.

Per contra, i coherentment amb el que s'ha expressat en el paràgraf anterior, únicament en aquells casos estrictament necessaris s'ha programat l'aplicació de les modalitats de protecció especial que preveu la Llei d'espais naturals, és a dir, la declaració de parcs nacionals, parcs naturals, reserves naturals, etc. Hom creu que una aplicació indiscriminada d'aquestes figures esdevé no sols innecessària sinó també contraproduent, ja que pot implicar fàcilment la devaluació i la frivoltització d'uns instruments que cal reservar per a aquells espais requeridors d'una gestió extraordinàriament acurada. Això diferencia el PEIN dels plans homòlegs d'algunes regions italianes (Llombardia, Piemont...) o de la línia seguida per algunes comunitats autònomes de l'Estat espanyol (Andalusia, Canàries...). En canvi, podem trobar una certa similitud (tot i que metodològicament les dissemblances són també importants) en els plans especials d'àmbit provincial de les diverses províncies andaluses o el regional de la Rioja. En tot cas, és important assenyalar que les previsions del PEIN relatives a la futura declaració de parcs, reserves i similars pretenen racionalitzar una xarxa actualment desequilibrada i mancada de coherència, la qual no respon a una planificació prèvia sinó a la simple acumulació de declaracions motivades per raons d'urgència o d'oportunitat.

Retornant a la xarxa general del Pla, les actuacions que aquest determina per a cada espai s'integren en el Programa de Desenvolupament del PEIN, document que s'haurà de revisar quadriennalment per tal d'actualitzar-lo en funció de la possible aparició de nous problemes i requeriments, per adaptar-lo a un marc jurídic en constant evolució o, simplement, per corregir-ne aquells aspectes que s'hagin mostrat insatisfactoris.

El PEIN, per tant, no és un instrument estàtic. En aquest sentit, cal afegir que en el darrer esborrany del Pla el Programa de Desenvolupament estableix la implementació d'una estructura de seguiment i d'aplicació que comportarà la creació d'una comissió interdepartamental de seguiment, la d'una unitat tècnica específica, la implantació d'un SIG o la previsió de mesures permanents de cooperació amb els sectors públics i privats implicats. Així, el Programa conté capítols específics destinats al foment de

l'aprofitament sostenible dels recursos naturals i la millora rural; a la cooperació amb els ens locals; a la formació d'un patrimoni públic de sòl (qüestió clau en determinades zones), o a la informació i divulgació del PEIN.

4. El PEIN i les activitats rurals

Abans hem exposat que les limitacions d'usos i activitats derivades de la normativa del PEIN van adreçades fonamentalment al control de la implantació d'activitats, usos, instal·lacions i infraestructures de caràcter no agrari. En efecte, s'ha vist que l'origen dels principals processos de degradació és normalment aliè a les activitats rurals pròpiament dites. Precisament molts dels espais del Pla han conservat llurs valors, tot i l'explotació tradicional, secular i de vegades intensa de llurs recursos naturals. Fins i tot, el manteniment d'aquests valors depèn en ocasions molt estretament del de l'activitat antròpica.

S'ha afirmat que la millor garantia per a la conservació d'un espai natural és la supervivència de les activitats agràries. Tot i que no sempre és així, certament resultaria absurd i contraproduent pretendre fossilitzar unes parts del territori on la presència i l'activitat de l'home, l'ús racional i sostenible dels recursos naturals i la conservació s'han mostrat clarament compatibles, tot servant uns valors que han donat lloc a la seva inclusió al PEIN.

Per aquest motiu, llevat de casos excepcionals, el PEIN ha optat decididament pel foment de l'ús racional d'aquests recursos i no pel camí de les mesures coercitives. En una xarxa d'espais on predomina la titularitat privada del sòl, la conservació mai no es podrà garantir a llarg termini si representa una càrrega per a les poblacions implicades. Tot al contrari, ha de comportar l'obertura de noves perspectives. Es tracta no sols d'una qüestió d'equilibri territorial o de simple justícia social, sinó també d'un requeriment indispensable per a la conservació. El Pla pretén, doncs, esdevenir també un instrument de millora rural, tot i que, lògicament, els problemes estructurals del món agrari han de resoldre's a d'altres nivells.

Així, el Programa de Desenvolupament del PEIN estableix una aplicació preferent en els espais del Pla d'aquelles accions previstes a la reforma de la PAC destinades a compatibilitzar l'activitat agropecuària amb la conservació de la natura. En el mateix sentit, preveu l'establiment de contractes i convenis amb titulars particulars de drets reals sobre finques incloses en el PEIN, per tal de mantenir o introduir pràctiques o mètodes

particularment adequats per a la conservació d'espais o zones amb ecosistemes d'alta fragilitat o vulnerabilitat o de gran valor ecològic. Igualment, disposa l'establiment, en aquelles àrees forestals on s'observi un abandonament progressiu que posi en perill els objectius del Pla, de mesures financeres directes adreçades a reorientar aquest procés.

Particularment, el Programa de Desenvolupament del PEIN preveu programes anuals amb beneficis tècnics i financers destinats a agrupacions agràries i forestals i a titulars de finques agrícoles o forestals, i la consideració preferent de les finques incloses al Pla en altres convocatòries d'ajuts de caràcter general. Així mateix, l'Administració de la Generalitat impulsarà l'atorgament de beneficis fiscals i exempcions destinats als propietaris. En espais de característiques eminentment forestals s'estableixen mesures específiques com la redacció prioritària de plans de producció forestal o la impulsio de plans tècnics de gestió i millora forestals.

5. El PEIN en l'ordenació territorial de Catalunya

Com hem assenyalat anteriorment, el PEIN té la consideració de pla territorial sectorial. És important remarcar que la seva redacció ha tingut lloc en coordinació amb la del Pla Territorial General de Catalunya, l'instrument que la legislació catalana configura com a marc de referència obligat de tots els plans, programes o accions amb incidència territorial.

Efectivament, els treballs preparatoris del Pla Territorial General recullen explícitament la xarxa d'espais del PEIN, la complementen amb altres sistemes d'àrees de valor agrícola, forestal, recreatiu, etc, i amb la xarxa fluvial, i preveuen mesures per garantir el manteniment de les connexions biològiques entre els espais del PEIN, qüestió aquesta que, atesa la seva transcendència, tractarem específicament més endavant. Quel·com similar succeeix amb els treballs del Pla Territorial Parcial de la regió metropolitana de Barcelona.

D'altra banda, les determinacions del PEIN vinculen el planejament urbanístic, de manera que els plans que intervinguin en territoris inclosos al Pla hauran d'incorporar les seves determinacions i justificar-ne el compliment.

En definitiva, pot afirmar-se que la xarxa del PEIN esdevindrà un dels elements estructuradors del model territorial al nostre país, integrat en allò que comunament denominem *verd territorial*.

Aquesta darrera qüestió requereix també algunes consideracions específiques. Històricament ha existit una tendència bastant generalitzada per part dels plans territorials i urbanístics de concebre el verd territorial bàsicament com una simple extrapolació o canvi d'escala de l'espai lliure urbà. Això implica l'assignació d'uns usos destinats a satisfer la demanda lúdica de la població urbana, amb la consegüent generació de processos de terciarització de l'espai rural. Evidentment, una determinada part del sòl rústic haurà d'adoptar aquest paper, però no precisament aquells espais de més interès natural o d'alt valor productiu, circumstància que s'ha produït amb certa freqüència.

Els espais del PEIN, en concret, han d'ésser entesos pel planejament a partir de llur pròpia naturalesa i funcionalitat rurals. Obviament, alguns d'ells, amb una situació eminentment periurbana, han d'assumir aquest fet; tanmateix, llur possible ús recreatiu difícilment pot esdevenir hegemònic sense comprometre seriosament els objectius de conservació. Consegüentment, com a criteri general, el planejament urbanístic i territorial hauria de diferenciar amb claredat els espais destinats fonamentalment al lleure d'aquells que formen part del PEIN. En aquest darrers, l'ús recreatiu haurà de supeditar-se sempre als objectius proteccionistes que passaran per la preservació de la seva identitat rural.

6. Situació actual del Pla

Pràcticament finalitzada l'elaboració de la nova versió refosa del projecte del Pla, pendent sols d'uns darrers retocs, caldrà iniciar immediatament la fase final de la seva tramitació, que ha de culminar amb l'aprovació pel Govern.

Tanmateix, cal assenyalar com a fenomen significatiu que s'ha anat produint una notable implantació de fet del Pla, tot i no haver estat encara aprovat. Així, el PEIN ha esdevingut a hores d'ara un element de referència assumit per una part important de les administracions actuant, de manera que, per exemple, és ja habitual que els organismes competents en la promoció d'infraestructures territorials consultin els serveis encarregats de la redacció del PEIN en el moment d'iniciar l'elaboració d'un nou projecte que pugui afectar el Pla, circumstància que permet introduir aquelles alternatives ambientalment més desitjables. En el mateix sentit, les comissions d'urbanisme ja fa temps que el tenen en consideració a l'hora d'adoptar els seus acords. Igualment, són cada cop més freqüents les iniciatives de consells comarcals i ajuntaments que tenen per objecte evitar la implan-

tació d'activitats incompatibles o la promoció d'actuacions de valoració dels espais del Pla.

No resulta aliè a aquest procés, el fet que la mateixa Administració ambiental de la Generalitat hagi optat decididament per posar en pràctica el Pla en tota la mesura possible sense esperar-ne la definitiva aprovació. D'una banda, amb el control d'aquells projectes susceptibles d'originar degradacions significatives, a través de la intervenció en diversos procediments d'autorització administrativa (indústries i activitats classificades, avaluació d'impactes ambientals, activitats extractives, informes preceptius en altres tramitacions, etc.) Per un altre cantó, mitjançant inversions directes o a través de la incentivació de determinades actuacions públiques i privades; així, per exemple, la Llei de pressupostos de la Generalitat d'enguany assigna al Departament de Medi Ambient diverses partides pressupostàries dedicades explícitament a l'execució del PEIN, les quals tenen per objecte actuacions urgents de protecció del patrimoni natural, programes d'actuacions de foment i millores socio-econòmiques, ajuts a ens locals per a la preservació dels espais del Pla, subvencions per a l'ordenació, la protecció i la millora de finques, etc.

En definitiva, tots aquests fets justifiquen l'afirmació que ens trobem davant d'una progressiva implementació del Pla, la qual, òbviament, no podrà esdevenir plenament satisfactòria fins que tingui lloc l'aprovació del PEIN, amb el consegüent efecte d'una eficàcia jurídica ara inexistent i, per tant, amb la vinculació d'administracions i d'administrats a les seves determinacions. Nogensmenys, aquesta etapa —esperem que transitòria— ha permès dur a terme un rodatge gradual del Pla, que en permetrà una plena aplicació des del mateix moment de l'aprovació. Aquest és un factor gens negligible, atès que un problema comú en molts espais protegits és el buit produït des del moment de la declaració jurídica protectora fins que esdevé operativa la maquinària administrativa generada per aquella.

Mestrestant, els treballs de l'equip redactor de PEIN s'han estès a un terreny que desborda l'àmbit estricte del Pla, tal com aquest està legislativament configurat: el dels corredors biològics que han de relligar els espais del Pla, per tal de constituir veritablement una xarxa i garantir el manteniment de les interrelacions biològiques. Aquesta és una qüestió clau a la qual ja ens hem referit en diversos moments. Tot i que les insuficiències teòriques en aquest camp són encara notòries (per aquest motiu, el Programa de Desenvolupament del Pla preveu la creació d'un programa específic de treball destinat a la determinació dels criteris i mesu-

res necessaris per garantir el manteniment de les oportunes connexions biològiques), s'ha tingut una especial cura d'evitar que els nous plans territorials i urbanístics o les noves infraestructures territorials posessin en perill aquestes connexions. Així mateix, cal destacar que actualment es troba molt avançat un projecte encaminat a dotar d'un règim de protecció equivalent al del PEIN els espais de la xarxa fluvial catalana (zones del domini públic hidràulic, de servitud i de policia), i és conegut l'important paper dels sistemes fluvials com a corredors biològics, i això permetrà en el futur un considerable avanç qualitatiu, tant en la aplicació del PEIN com en la gestió de la xarxa fluvial del nostre país.

DE LA PROTECCIÓ D'ESPAIS A LA GESTIÓ DEL TERRITORI

Ramon Folch

Doctor en biologia.

*Consultor en Gestió Ambiental
de la UNESCO*

Senyor president de la SCOT, senyor alcalde de Sant Feliu, membres de la mesa, senyores i senyors:

Permeteu-me, en primer lloc, de saludar-vos amb tota cordialitat i permeteu-me també que us manifesti la meva satisfacció en veure que entorn d'aquest tema s'apleguen tantes persones. Permeteu-me, semblantment, que manifesti el meu agraïment a la SCOT per brindar-me l'oportunitat d'adreçar-me a tots vosaltres, a l'Ajuntament de Sant Feliu per haver volgut acollir-nos i a tots vosaltres pel fet de ser aquí.

Però permeteu-me, també, que us manifesti el meu fastiguejament pel fet de veure com tants esforços es van destinant reiteradament, recurrentment, a anar parlant sobre coses que haurien d'estar ja parlades i anar esmerçant en definitiva esforços que valdria més esmerçar a fer les coses de què parlem, en comptes de parlar-ne, només. El senyor Pou ha començat la seva intervenció recordant-nos que aquest famós Pla d'Espais d'Interès Natural arrenca d'una disposició recollida per una llei aprovada l'any 1985. Una operació d'aritmètica simple ens demostra que ja fa set anys que s'arrossega. Set anys, en un país amb moltes assignatures territorials pendents, és massa. De fet, set anys són sempre massa per a la tramitació d'alguna cosa, però si a més a més un té pressa, és moltíssim, és netament un temps excessiu.

El senyor Carceller ens ha dit que el Pla va quedar pràcticament enllestit aproximadament entre l'any 88 i l'any 89, és a dir, que entre decidir-se a fer-lo i exposar-lo a informació pública van passar tres o quatre anys. Això em sembla relativament raonable, potser una mica massa, però relativament raonable. Però el que ja no m'ho sembla tant és que n'hagin passat quatre més, quasi quatre més, en reunions com aquesta i altres d'infiniment més avorrides. Fa un any aproximadament, l'últim tràmit processal obligatori, que era el dictamen no vinculant però tanmateix informatiu, d'acord amb el que la mateixa llei preveu, de dos organismes consultius, més ben dit, d'un organisme consultiu i d'un altre que també té funcions consultives, em refereixo al Consell de Protecció de la Natura per una banda i al Centre

de la Propietat Forestal per una altra, ja van ser fets; així que podem dir, sense cap mena d'exageració, que ara fa un any que no falta res perquè el pla sigui aprovat o desestimat. Penso francament que això ja és massa. De fet, ara que el Barça ha guanyat la Copa d'Europa, ara només ens deu quedar l'aprovació del PEIN com a cosa pendent...

Aquest vespre tancarà l'acte el conseller de Medi Ambient, Hble. Sr. Albert Vilalta, pel qual sento una especial admiració i amb qui tinc una amistat personal de fa molts anys, però no puc estar-me de dir, —després també li ho diré—, que és efectivament això: el conseller de Medi Ambient. És a dir, que encapçala un departament que no existia en el moment d'iniciar-se la confecció del Pla, un pla que contempla futures, o en algun cas ja efectives, zones protegides, que per un misteriós voler dels déus no forma part de les competències del seu Departament. Però és ell qui n'empeny la tramitació, i és ell qui ara és aquí. Quan la Societat Catalana d'Ordenació del Territori ha considerat oportú de demanar-li, i ell també ha considerat oportú d'acceptar-ho, que vingui a cloure aquest acte, em penso que ha fet un acte de lògica i de correcció acadèmica, però el que és evident és que no ha fet un acte de coherència administrativa, tenint en compte que ni aquest Departament en va iniciar la redacció, ni sembla que en durà molts aspectes de la seva hipotètica execució.

Algú pot pensar: «quina mala idea que té aquest senyor». No és cert, sóc una persona més aviat educada i de tirat afable, el que passa és que també sóc una mica desvergonyat. En tot cas, em limito a posar en relleu la realitat. Si la realitat és ofensiva, qui en sigui responsable, que se'n faci. Totes aquestes coses em semblen poc presentables. Les dic, però no les he fetes jo, i m'agradaria que qui les hagi fetes s'expliqui, però no hi ha manera. Així és que no tinc cap inconvenient a fer de fotògraf de la realitat, tot demanant que no es mati el missatger quan el missatge no resulta agradable.

Què us voldria explicar avui? Com que el senyor Xavier Carceller ja ens ha comentat aspectes tècnics diversos del Pla, a mi m'agradaria més aviat posar l'èmfasi en una sèrie de consideracions que en definitiva no tinc cap inconvenient que vulgueu considerar morals o filosòfiques perquè al capdavall, com també el senyor Tomàs Pou ja ens ha dit al començament evocant Joaquim Costa, de lleis ja en tenim, el que ens falta és aplicar-les. Això és una manera com una altra de venir a dir que el problema no és tant de llacuna en el nostre dret positiu, com d'escassa moralitat pública de les nostres actuacions com a col·lectiu.

1. Percepció i escala de valors

M'agradaria parlar-vos, concretament, per una banda, del que en podríem dir percepció i escala de valors aplicada a l'anàlisi del territori, cosa que ens pot ajudar a entendre les diverses actituds que aquesta inacabable tramitació del PEIN ha anat suscitant. M'agradaria, també, que junts reflexionéssim a propòsit del que en podríem dir la residualització de l'espai natural en un país molt humanitzat com és el nostre i que, per tant, de retruc, compreguéssim quin és el marc objectivament limitat en què s'ha de moure un pla com el PEIN. M'agradaria que penséssim junts, també, sobre els objectius que un pla o uns plans o unes directrius de protecció poden tenir en el marc d'unes convencions culturals x, que són les que afecten el nostre país en aquest moment i, en definitiva, que reflexionéssim junts una mica sobre què significa governar, què significa gestionar el territori.

Si quan una persona assisteix a un debat no hi va amb la deliberada voluntat de voler-ne sortir pensant una mica diferent de com ha pensat quan ha entrat, val més que no hi vagi. L'actitud positiva en tots els canvis d'impressions està, al meu entendre, a exposar clarament els propis punts de vista i, encara més, a escoltar atentament els punts de vista de l'oponent, per veure si denuncien febleses dels propis. Si del que es tracta és només de convèncer l'oponent, llavors això no és un debat, sinó una lliçó, més o menys magistral. Com que avui tenim un debat per davant crec que val la pena que aquesta operació de reflexió conjunta i intercanvi de punts de vista es produeixi. A més, penso que això ens convé molt com a col·lectivitat, sincerament.

Avui aquí hi ha persones que representen entitats preocupades per la utilització del territori, entitats si voleu dir-ne proteccionistes o ecologistes, qualificats representants de l'Administració pública local (alcaldes, per exemple), hi haurà representants de l'Administració pública d'altres nivells (fa un moment evocàvem la persona d'un conseller del Govern de la Generalitat), hi ha professionals, hi ha propietaris del territori, etc., i és natural que aquestes persones no tinguem els mateixos punts de vista. Aquest és un país petit, però tanmateix és un país. Això no és una pena. Aquesta mentalitat d'intentar arribar a governar el país, o bé per imposició absoluta dels criteris propis, o bé per aspiració a compartir tots la mateixa idea, penso que és completament fora de fogó. Qualsevol col·lectivitat humana com la nostra, com la gent que hi ha ara aquí, té necessàriament diversitat de punts de vista i d'enfocaments, i penso que qualsevol actitud de govern ha de partir de l'acceptació d'aquesta realitat.

Jo crec en el principi de la tensió dialèctica. Crec que governar és instal·lar-se en una tensió dialèctica fèrtil, civilitzada i respectuosa; però tensió al capdavant, que no vol dir baralla. Vol dir, ni més ni menys, tensió, com en arquitectura. Els edificis s'aguanten perquè les tensions existeixen entre els materials. Perquè no hi hagi tensions entre els materials i alhora no s'ensorrin les construccions el que hem de fer és fer una pila de rocs, però si volem construir habitacles hem de crear tensions entre les bigues, entre els peus drets i entre els arcs de descàrrega. I així és com es fa un país, ordenant constructivament les tensions, no pretenent abolir-les, i encara molt menys pretenent ignorar-les.

La primera cosa, si això és veritat, i a mi em sembla que ho és, que hem de tenir present és que quan contemplem el territori compartit, el percebem d'una manera diferent, i per definició percebre és estrafer la realitat. *Percebre* vol dir interpretar a la llum dels nostres prejudicis, és a dir, dels nostres judicis previs. *Prejudici* vol dir això, intepretar la realitat a la llum d'aquests judicis previs nostres. A la Facultat de Ciències de la Universitat Autònoma de Madrid es va fer un estudi, dirigit pel professor Fernando González Bernáldez, sobre la percepció del paisatge en l'àrea de Madrid. Era una enquesta que pretenia posar en relleu com veien, interpretaven i valoraven el paisatge d'aquesta zona els diversos agents socials que hi vivien, és a dir, si fa no fa persones comparables a les que ara som en aquesta taula: administradors, pagesos, ciutadans urbans, professionals, etc. El més interessant d'aquest estudi és que va posar en relleu l'existència d'una jerarquia de valors establerta per aquests diversos agents socials completament diferent. Els pagesos valoraven com a positives coses que d'altres agents socials no valoraven en absolut o fins i tot valoraven com a netament negatives. Si voleu que descendeixi a un terreny casuístic i anecdòtic més immediat, diumenge passat era als aiguamolls de l'Empordà, i em comentava una persona molt vinculada a la seva gestió que uns canals de rec que travessen aquella àrea i sempre havien estat considerats per la direcció del parc com una nosa i com un element més aviat enlletgidor, havien desvetllat l'entusiasme més absolut d'un arquitecte que havia visitat els Aiguamolls i que els veia com un important element vertebrador del paisatge. De manera que aquell senyor veia una espina dorsal on l'altre veia una ganivetada paisatgística. Hem d'admetre que això és així: cadascú percep les coses d'una manera diferent.

Quan intentem, per tant, iniciar un procés de protecció del territori ens hem de preguntar, en primer lloc, què estem protegint: el territori o la nostra percepció del territori. La percepció no és la informació, la informació són les dades, és la fenomenologia; la percepció és la manera com nos-

altres l'ordenem dins el nostre cap, la valorem, la jerarquitzem. Per això, és un exercici molt positiu posar-se d'acord a fer la llista de les coses que cadascú veu i vol protegir a fi d'ajudar els altres a comprendre «les raons i parles diverses», com diu Espriu a propòsit d'un altre tema. Ara fa un moment, per exemple, a propòsit de la platja del Castell, un dels assistents comentava, amb un criteri que jo probablement comparteixo, que determinats agents socials la volen «degradar» (em sembla que aquesta ha estat la paraula utilitzada). Però els que ho volen fer no diuen que la volen degradar, diuen que la volen «construir». No pretenc oficialment una cerimònia de la confusió; vull justament fer veure que la confusió és prèvia a la cerimònia i que la cerimònia precisament és la de l'aclariment d'aquesta confusió prèvia, i que si no tenim el valor de dir que les coses són així i que els nostres punts de vista ara en aquesta sala són diferents de partida, no ens arribarem a entendre. No es tracta de fer aflorar la veritat, ja que la veritat no existeix. Es tracta de crear una veritat per consens entre tots. No preexisteix la correcció del PEIN ni de cap altre pla; només existirà en el futur l'acord entorn d'una cosa que tenim per fer.

Un pla, igual que un país, fonamentalment és un projecte de futur, no una justificació de passat. Agafem el cas dels boscos a Catalunya. Les percepcions que tenen els propietaris forestals, àmpliament representats en aquesta sala, són netament diferents de les de determinades entitats protectionistes o de determinats usuaris lúdics, ambdós àmpliament representats en aquesta sala també, perquè per uns és una part del patrimoni del país o el teló de fons on es desenvolupen les seves passejades, mentre que pels altres és un bé, un recurs, un element, a vegades fins i tot lligat a la pròpia tradició familiar de subsistència, d'obtenció de recursos. Hem d'admetre que això és així. Després, el programa s'acaba d'enterbolir quan hi entrem els professionals ampul·losament anomenats *científics*. En un clar abús de les nostres funcions, hem introduït amb contundència abassegadora la irrefutable argumentació de les anomenades *raons científiques*, que la major part de les vegades són les «raons dels científics», que és una altra cosa molt diferent. Una raó científica és una raó que sorgeix d'aplicar el mètode científic en la realitat. Les raons dels científics són les posicions que, en analitzar la realitat, adopten o adoptem els científics. Són dues coses ben distintes i el fet és que moltes vegades les raons esgrimides pels científics són molt poc científiques, perquè han analitzat la realitat d'una manera molt parcial. Així és que en tot aquest panorama penso que res no és tan interessant com començar per admetre que el país és molt divers, que el percebem tots plegats d'una manera molt distinta i que no es tracta de fer veure qui té raó, sinó entorn de quin projecte ens posem d'acord. Això també valdria per a la política, naturalment, però ara en

concret estem parlant d'un aspecte acotat dins aquesta realitat que és el territori i d'una manera encara més específica d'un concret pla identificador dels espais naturals d'interès.

Però és clar: quin interès?, per a qui?, per defensar què? Deixeu-me que us digui una cosa: si únicament mirem el nostre país, per més atentament que ho fem, per més que ens hi fixem, com el mussol de l'acudit, podem arribar a veure molt poques coses, si no tenim la perspectiva necessària. Hem de saber contemplar, per exemple, la nostra entranyable, però tanmateix considerable, petitesa. Som un país petitó, i la comprensió dels fenòmens que el regeixen no pot desprendre's de la seva anàlisi local. En aquest sentit, he de dir que som un país tan extraordinàriament humanitzat, a més a més de petit, que si un observador exterior es veiés obligat a fer el PEIN d'Europa podria arribar a passar que Catalunya ni hi sortís. Què vull dir amb això? Vull dir que hem d'entendre que per raons d'estratègia nacional —i quan dic «nacional», vull dir *nacional*— és normal que endrecem el que tenim. És obligat, per ser exactes. Però per raons d'estratègia mental és bo que sapiguem que no tenim gran cosa. Per què? Doncs perquè som sis milions, que no és gaire, però, només en 37.000 km², que és molt menys. I a més a més, hi vivim des de fa alguns mil·lennis (no tots sis milions, tanmateix, però en fi...).

2. Residualització de l'espai natural

Com és Catalunya? Catalunya bàsicament és un país petit, extremament afectat per un procés secular d'humanització. En contemplar els mapes que tan amablement ens ha projectat el senyor Xavier Carceller, ens hem pogut adonar que la immensa part d'aquests espais inclosos en el PEIN eren els espais marginals de Catalunya, és a dir, allò que està per damunt d'una cota impossible o per sota d'una cota inutilitzable. No són tant els espais d'interès natural, com el que queda dels espais que haurien estat naturalment interessants. Aquesta és la realitat que hem de tenir present; no la podem perdre de vista mai, en cap moment. En aquest petit territori, des de fa molts segles l'home s'hi instal·lat de la millor manera que ha pogut, que és artificant primer, rompent després totes les zones forestals de plana (que ara són conreus seculars integrats completament a l'únic paisatge que som capaços d'imaginar ja en aquests moments), concentrant els seus nuclis de població en aquestes àrees més aviat de plana, si pot ser properes a zones d'aigües fluents o d'aigües emergents, concentrant-la també, encara si pot ser, arran de mar (en la mesura que el mar és un sistema de comunicació, una via de comunicació gratuïta, prèvia a qualsevol inter-

venció humana, una carretera ja construïda, una miqueta procel·losa, però tanmateix ja construïda, sense manteniment) i, a més a més, explotant tota aquesta zona residual o marginal que li quedava enllà de l'espai transformat, de l'espai conreat. Així, en definitiva, al revés del que pot passar al Canadà, per posar un cas extrem, quan en un moment històric determinat, al final del segle XX, decidim protegir els espais relativament poc humanitzats, el que estem analitzant en rigor és allò que resta del que havia estat el territori i que en molts aspectes, fins i tot els naturalístics, no hauria estat el que hauríem protegit mil-cincents o dos mil anys enrera, si ens haguéssim trobat amb un territori verge. Hem de ser conscients d'això.

Si haguéssim volgut protegir uns boscos esplèndids, els més esplèndids boscos de Catalunya, mil o dos mil anys enrera, probablement els hauríem anat a buscar al Vallès, potser. O potser els hauríem anat a buscar a la plana del Baix Empordà, però amb seguretat no els hauríem anat a buscar a dalt les Gavarres, i per descomptat molt menys els hauríem anat a buscar en algun cim rocallós dels Pirineus. Aquesta és la realitat. Per què l'evoco? Doncs perquè aquesta protecció l'arbitra la població que viu i s'ha instal·lat en aquesta plana artigada, rompuda i conreada; aquesta protecció l'arbitra aquesta humanitat concentrada en aquests nuclis urbans litorals o propers a les ribes dels rius, i no podem, en definitiva, oblidar que estem protegint residus d'espai marginal. Una part important de les àrees protegides més populars en aquests últims anys —i consti que amb tot això que estic dient estic intentant fer un acte d'autocrítica, no pas de crítica sarcàstica de tercers, sinó d'actuacions que moltes vegades jo mateix he protagonitzat— són aiguamolls, marjals i tot allò que té totes les connotacions pejoratives imaginables en la literatura històrica catalana dels últims sis-cents anys. Diem: són molt rics en fauna. És veritat, sobretot respecte a aquests llocs que n'eren de rics i que ja no en són tant perquè hi ha conreus. Ara, donant la volta completament a aquesta argumentació meua, precisament perquè són espais marginals, no hem de menysprear-los, sinó que és l'última oportunitat que tenim per conservar aquestes quatre coses que ens queden. En tot cas, vulguem admetre que tenim un país extremament marcat per la presència de l'home i que els aspectes de protecció han de ser totalment actes pactats civilment, allunyats de les decisions absolutes que en un moment determinat pot fer el Govern del Canadà, per exemple, o pot fer el Govern de Kenya. No té res a veure. Nosaltres som una família que viu en un país molt petit i que ha decidit protegir un raconet d'aquest minúscul apartament superhabitat, cosa que no es pot fer si no és amb un consens entre els seus nombrosos pobladors. Val la pena, em penso, que retinguem aquest punt de vista.

3. Convencions culturals i objectius de la protecció

Hi ha hagut una evolució molt accentuada del pensament conservacionista d'ençà que les primeres mentalitats inquietes del final del segle XIX es van començar a llençar a la «palestra». Com neix el moviment proteccionista o conservacionista? Fem una mica de memòria. Intentem aprendre de la història, no per repetir-la, sinó per estalviar-nos-la, justament.

En primer lloc, neix com a resultat de la plus-vàlua de la societat industrial. Per dir-ho d'una manera taxativa i destrallera, hi ha un moment en què l'àmbit industrialitzat és tan ric que alguna cosa ha de fer per entretenir-se. La riquesa, la potència de la zona industrial autoritza a l'existència de personal investigador i desvaga que en comptes de treballar tot el dia es pot dedicar a pensar i, per tant, a analitzar i a comprendre la realitat que l'envolta. I aquest personal desvaga i pensant —tots els universitaris, com jo mateix—, en un moment de lucidesa, pagada pels altres, s'adona que aquesta mateixa societat industrial que l'alimenta destrueix en gran mesura l'entorn, i que li pot caure el cel al cap, com temien el gals. Inicia així un procés tens, naturalment, com tots, al final del s. XIX, de posar en valor tots aquests conceptes que avui dia són ja de domini públic. No pas per atzar, les primeres mesures de protecció sorgeixen justament als Estats Units. Ja és un tòpic sentir dir que els primers parcs nacionals neixen als Estats Units, que reuneixen totes aquestes característiques més el fet que els propietaris de les zones afectades eren els indis, les al·legacions i impugnacions dels quals no van ser tingudes gaire en compte... Aquesta és la realitat històrica. Però ho van fer bé, realment calia protegir aquestes àrees, i avui en dia ens congratulem que siguin d'alguna manera protegides. El pensament conservacionista, doncs, té un naixement relativament poc heroic. Però ha evolucionat molt amb el temps, fins a permetre enunciats com el d'aquesta intervenció meva d'avui: protecció d'espais i gestió del territori.

En un territori com el nostre, on de zones verges pràcticament no n'hi ha i d'indis tampoc no gaires, només uns plans de gestió territorial global ens poden donar com a corol·lari, no com a premissa, l'eficaç protecció de determinades zones. Voldria sotmetre a la vostra consideració la validesa d'aquest enunciat: a Europa, i especialment a Catalunya, la protecció és un corol·lari de la gestió, no una premissa. Senzillament perquè la realitat és la que és. La protecció de què? Em penso, en primer lloc, que es tracta de la protecció de la diversitat. Aquest és un concepte que ha fet fortuna darrerament en biologia. Llegint els diaris, probablement heu tingut ocasió de veure que hi ha grans bufetades en aquests moments a Nairobi entre els dele-

gats governamentals que han de presentar alguns dels documents que s'han de discutir a la conferència de Rio d'aquí a quinze dies. Hi haurà bufetades a propòsit, precisament, del conveni de la biodiversitat. Els països del Tercer Món, per exemple, diuen que si els laboratoris farmacèutics han de continuar explotant segons quines espècies, o segons quins fàrmacs a partir de segons quines espècies que provenen del seu país, doncs que paguin un *royalti*, de la mateixa manera que ells han de pagar-ne un altre quan es tracta d'explotar segons quines tecnologies que provenen dels països del nord, posem per cas. Trobo que hi toquen força. Naturalment, els països més desenvolupats, els Estats Units al capdavant, no en volen ni sentir parlar. Per això la conferència de Rio serà un guirigall molt considerable, un galliner important. Aquesta serà la seva principal virtut, també voldria subratllar-ho: fer notar que existeix aquesta tensió. I posar en relleu la importància d'aquesta tensió és un primer pas per anar-la dominant, no abolint, que no l'abolirem, però per anar-la dominant, convertint-la en un arc de descàrrega, en definitiva.

4. Biodiversitat i homeòstasi territorial

El primer objectiu, per tant, de qualsevol pla de protecció d'espais en un àmbit com el nostre és la protecció de la diversitat, més que no pas la protecció de l'escenografia. Aprofito per dir que la major part d'aquests espais inicialment protegits pels primers moviments conservacionistes, tant els nord-americans com els britànics, que també tenen una història colonial recent ben coneguda, eren actituds de conservació escenogràfica. Protegien grans cascades, boscos immensos, paisatges esplèndids. En definitiva, protegien tot allò que després s'havia de convertir en una postal. Aquest criteri no es pot suportar durant més temps o en tot cas seria molt estret per a casa nostra. Allò que realment ens cal protegir és la diversitat, és a dir, tots aquells elements que contribueixen a l'homeòstasi dels sistemes naturals, allò que fa que un territori s'aguanti, en el fons, igual que un organisme. Qualsevol de nosaltres és el sistema cibernètic que a base d'anar sumant i restant els diversos *inputs* i *outputs* de cada un dels elements donen com a resultat final una cosa en equilibri dinàmic. Quan caiem malalts i rebem l'*input* negatiu d'un bacteri, suposem que s'introdueix en el nostre cos, hi ha tot un sistema homeostàtic que comença a reaccionar. Passen mil coses, i el resultat final és que guanya l'homeòstasi bacteriana i ens morim, o que guanya la nostra i es mor el bacteri. Tot això exigeix un sistema molt diversificat, de la mateixa manera que no existeix cap *soft* informàtic que doni un resultat satisfactori al seu usuari que no estigui integrat per elements molt diversificats.

Sense diversitat és impossible aconseguir això. Per això el manteniment de la biodiversitat és probablement l'objectiu principal, perquè és l'única garantia perquè el país tingui un sistema homeostàtic vàlid. Posaré un exemple potser més fàcil de comprendre. Unes granges, tinc entès que d'Osona, es dediquen a la cria de visons per a pelleteria, alguns del quals se'ls van escapar. Aquests visons s'han convertit actualment en un element inquietant per a tota la zona, perquè eliminades en el seu moment les feristes del país, n'han ocupat la plaça i són uns depredadors eficacíssims i terribles que estan provocant tota mena de problemes. S'ho mengen tot, per entendre'ns. En definitiva, el que ha passat és que els sistemes homeostàtics d'aquesta àrea no són capaços de reaccionar amb eficàcia per desaparició històrica de peces que hi havia hagut.

Contra més diversificat i més homeostàticament estable és un territori, més pot afrontar a totes les eventualitats que se li presentin. Val la pena començar-se a acostumar a pensar en aquests termes, perquè, si no, ens sembla que totes les mesures de protecció són —i a vegades estic d'acord que es dona aquesta circumstància— vel·leïtats d'alguns ecologistes pertorbats o d'alguns científics incordiants. Els científics incordiants existeixen en totes les masses socials, i els ecologistes pertorbats també, però l'important és adonar-se que cal tenir un país diversificat i controlable homeostàticament. L'ús massiu de productes fitosanitaris en aquests monoconreus immensos, per exemple, de les ex-praderies nord-americanes s'explica perquè aquests sistemes han estat extremament simplificats en nom d'una mal entesa productivitat i reduïts aquests monoconreus immensos, on no es pot trobar, per entendre'ns, ni una farigola en diversos milers d'hectàrees, cosa que els converteix en sistemes d'una fragilitat enorme. És a dir, que no per raons ecologistes i paisatgístiques, sinó per raons econòmiques, avui dia hom es planteja d'introduir elements de diversificació.

En definitiva, estan aconseguint obtenir l'homeòstasi per una via sofisticada, tecnificada i indirecta. L'agricultura és un pacte entre els diversos predadors, dels quals el més important som nosaltres (nosaltres som un predador: ens emportem tota la collita, què voleu més predador que això). Si ens prenem la molèstia extraordinària de prescindir de tots els nostres aliats naturals, en un acte d'arrogància molt humana, per altra banda, l'únic que fem es pagar la festa. Per tant, si no voleu tenir raons ecològiques per mantenir la diversitat, tingueu-les econòmiques. L'actitud, no arrogant, sinó intel·ligent, és establir un càlcul de màxims i mínims, i dir quan despenem fent-ho d'aquesta manera, quant ens costa fer-ho d'aquella altra, què hi perdem per aquest costat, què hi guanyem per l'altre: el balanç més elevat serà l'econòmicament més rendible. I aquest balanç més elevat passa

necessàriament pel manteniment dels sistemes homeostàtics, senzillament perquè no es paguen, perquè són de franc, perquè ja hi són al territori. Per tant, protegir aquesta capacitat homeostàtica del territori és l'objectiu principal, i un pla com el PEIN, dins les seves limitacions potser fins i tot sense pensar-ho, proposa això. Es proposa garantir les quotes de biodiversitat encara existents en aquest territori tan trinxat.

Per això, després d'haver posat aigua al vi, ara poso vi a l'aigua. Per això, després d'haver fet notar que estem protegint els parracs de territori que ens queden després de dos mil anys d'humanització, també estic dient que són ja definitivament imprescindibles, si és que volem mantenir un territori mínimament diversificat. Per això, també, una de les objeccions de fons, una de les al·legacions de fons en termes de fisiologia del territori —no de legítims interessos dels seus habitants, que aquest és un altre tema—, en termes de fisiologia del territori, és que el Pla no connecti els espais entre ells. I per això em sembla molt bé que hi hagi ara aquesta voluntat, ens ho acaba de dir el senyor Carceller, a través dels sistemes fluvials o el que sigui, d'anar interconnectant sistemes. Perquè aquests mecanismes d'homeòstasi puguin funcionar, els dipòsits d'informació, els dipòsits de diversitat que són cada un dels espais, han d'estar intercomunicats. Sinó, no serveix per a res, o serveix de poc. En el fons és fàcil d'entendre, si s'hi rumia una miqueta: si creem un parc de bombers a Vic, però no hi ha una carretera que els pugui transportar a Manresa en cas d'incendi, l'única cosa que podran fer és patir molt si crema l'altra població...

També voldria afegir, tanmateix, que en aquesta anàlisi global no podem excloure alguns valors típicament humans, perquè són valors associats a la bellesa. Hi ha una incoherència extraordinària entre argüir motivacions de riquesa, d'economia pròspera, de desenvolupament i no poder-les associar a situacions de benestar. Ser rics a costa de ser lletjos és un bunyol. Ser rics a costa de destruir l'espai en el qual gaudir d'aquesta riquesa és un disbarat, i això s'ha de poder dir amb contundència. Per què comprem aquesta peça de roba i no aquella altra? Ser ric i anar tacat és una incoherència. En aquest moment tenim un país cada vegada més ric, però cada vegada també és una mica més llàntia. M'agradaria que aquest component fos incorporat a l'algoritme d'aquesta anàlisi que estem fent. No és una bestiesa.

5. Consideracions finals

Permeteu-me que, ja acabant, faci notar la incorrecció d'algunes equivalències que sovint es donen per bones en el nostre llenguatge. La prime-

ra: verge i natural. *Verge* i *natural* no són conceptes correlatius. Per ser exactes, al nostre país d'àmbits de natura verge no en queda cap. No pocs, no: cap. Es pot afirmar d'una manera rotunda. Però queden molts àmbits relativament naturals, és a dir, àmbits l'existència dels quals es manté amb una intervenció baixa, o en aquests moments nul·la, de l'activitat humana. Per tant, tampoc no es poden desqualificar moltes actituds de protecció d'espais dient que, de verge, no en queda res. Això no vol pas dir que no hi hagi moltes zones naturals.

Una altra equivalència falsa és la de *construït* i *malmès*. És una penosa realitat que l'activitat constructora dels darrers anys ha estat associada a unes conseqüències destructores per al territori o per al paisatge, cosa que no deixa de ser una paradoxa gairebé *in terminis*: com es pot destruir, construir? Doncs bé, hem estat capaços de fer-ho. Però això no necessàriament ha de ser així. És més, molts dels valors que el mateix PEIN pretén posar en relleu estan associats a activitats constructores prèvies. Constructores de paisatges, naturalment. Determinats àmbits serien elements extraordinàriament significatius d'aquesta realitat: tots ens extasiem davant la bellesa de la Cerdanya, per exemple, i la Cerdanya és un paisatge construït, de cap a peus. Catalunya és un paisatge construït tota ella. Per tant, també convindria no pensar que qualsevol activitat constructiva comporta una destrucció. No necessàriament, bé que és cert, malauradament, que moltes activitats constructives l'han comportada en els darrers anys. Això tant és així, per exemple, que hem arribat a abominar el terme *urbanitzar/urbanització*, cosa que no deixa de ser penosíssim. Sovint hem mal construït en espai no construïble, i d'això n'hem dit una zona urbanitzada. Vet aquí una corrupció de llenguatge espantosa. Una zona urbanitzada és una zona que decanta la quinta essència d'allò que la ment humana més avançada pot fer, que és posar ordre en l'espai. Quan a través de la construcció desendrecem i desordenem estem fent un acte intrínsecament contrari a l'esperit intel·ligent humà, però no podem admetre que no som capaços d'ordenar construir. Com a principi, penso que seria un error greu partir d'aquesta base. Això seria tant com pensar que només podem viure en un món ordenat, si ens fem dins d'una cova.

Què és governar la realitat? Governar la realitat és construir convenientment. Penso que el problema amb què s'enfronta el PEIN no és tant quines coses es fan en el territori, sinó si es fan bé o es fan malament. Abans hi ha hagut una persona del públic que ha fet notar com determinades instàncies no lligades al sector públic, sinó de la societat civil, poden contribuir a tirar endavant aquestes idees. Això és fonamental, és capital. Governar és liderar un procés il·lusionat de construcció civil, que només pot

ser, però, protagonitzat per tots els elements governats. Governar no és manar els administrats, és encarrilar l'activitat dels administrats. Per això el PEIN només pot anar bé, i qui diu el PEIN diu totes les altres coses, si hi ha una complicitat civil entorn seu, una complicitat que, com deia abans, no necessàriament vol dir una aquiescència total. Hi ha d'haver la complicitat civil, tensa, però fèrtil, entorn d'un projecte pactat. Si no, no ens en sortirem. El PEIN és més il·lustratiu d'aquesta situació precisament perquè és un pla territorial, no sectorial, que afecta la totalitat del territori. Ser molts és un avantatge i és un inconvenient. És un avantatge perquè permet unes economies d'escala que altrament no tindríem, però és un inconvenient perquè imposa limitacions en la utilització dels recursos compartits; això també ho hem d'entendre. És com els semàfors: l'única manera de circular bé en una ciutat és que ara passin els uns i ara passin els altres. Aquesta limitació en la llibertat personal és l'única garantia de la llibertat real de poder circular, perquè la supressió de la senyalització no comportaria un increment en la llibertat de la circulació, sinó el caos circulatori més absolut. Això ho hem d'admetre d'una vegada.

Deixeu-me que us digui, en definitiva, que molt millor que gestionar bé les zones protegides d'un territori mal gestionat és gestionar correctament la totalitat del territori, encara que no hi hagi cap zona especialment protegida. Per això, jo que sóc partidari que el PEIN tiri endavant d'una vegada i que doni naixença als diversos plans sectorials que el desenvolupin, també us dic sincerament que no podem tenir taques de net en un territori globalment brut: hem de tenir zones especialment endreçades en un territori globalment planxat i endreçat. El concepte aquest de taca de net penso que és nefast, és l'acceptació d'una derrota civil espantosa, és senzillament la il·lusió davant d'una pròtesi d'algú que ha acceptat definitivament la seva incapacitat de caminar amb una certa elegància natural. Però alhora hem d'acceptar entre tots que necessitem uns plans de protecció del patrimoni col·lectiu, de la mateixa manera que tenim plans de protecció del patrimoni personal, cadascú que pensi en ell mateix. El patrimoni personal o familiar té fragments d'elements que no són objecte d'una especial explotació, sinó d'una especial protecció, des d'una fotografia de l'àvia fins a una joia de la besàvia. Per això, hem d'admetre que el nostre espai col·lectiu de relació, que és el nostre territori, també exigeix plans d'aquesta mena i, per tant, no crec que sigui just tenir una actitud desqualificadora general davant de plans com el PEIN.

Deixeu-me que us digui, i amb això acabo, que si algun dia el PEIN, per un voler dels déus i aprofitant una distracció dels administradors, és aprovat, serà, al meu entendre, un document útil, però de cap de les maneres

acabat en ell mateix. El PEIN és un document tècnicament prou bo, en alguns aspectes insospitadament bo, vist el nivell mitjà de molts documents urbanístics que s'han anat generant en els últims temps, que ens ha de permetre d'arribar a poder gestionar el territori d'una manera mínimament decent, però no és un pla de gestió.

No ho és, i en aquest sentit deixeu-me que faci la principal objecció, la principal crítica i, alhora també, que de retruc mostri la meua sorpresa davant la tensa animadversió que ha generat. El PEIN identifica i cartografia uns espais que ningú no pot negar que en el context actual són, efectivament, els espais d'interès natural més interessants que hi ha, o la majoria. Identifica aquests espais i demana per a aquests espais que es desenvolupin ulteriors plans de gestió, naturalment, des de la perspectiva de la protecció. Imposa quatre úniques mesures concretes de gestió dimanants del mateix pla: que no hi hagi circulació mecànica fora dels camins, que determinades obres no es puguin emprendre sense l'execució prèvia d'estudis d'impacte ambiental, que els espais inventariats siguin automàticament considerats com a zones no urbanes i, en quart lloc, que en cas d'extraccions (mines, pedreres, etc.) hi hagi l'obligatorietat de fer un programa de restauració. Ben modest, tanmateix. Mentre estem discutint si el PEIN tira endavant o no, ens pot passar que quedem englobats dins la legislació de l'Europa comunitària i que llavors descobrim que això ja val per a tot el territori: per què els vehicles han de circular fora dels camins?, per què no s'han d'estudiar els impactes que qualsevol actuació pugui tenir sobre el territori?, per què no s'ha de restaurar qualsevol zona objecte d'una explotació extractiva?, i per què hem de considerar que no es pot construir allà on hem convingut que no és construïble? Aquestes limitacions mínimes, lluny de semblar-me excessives, són una exigència que, francament, voldria veure estesa a tot aquest territori que compartim.

Gràcies.

El PEIN, un pedaç necessari per a la conservació de la natura

Lluís Motjé i Costa
Vice-president de DEPANA

Bon dia a tothom. Primer de tot, he de fer també la cortesia de rigor i agrair a la Societat Catalana d'Ordenació del Territori el fet d'haver-nos convidat aquí. I ho agraeixo tant en nom de DEPANA com, fent una mica de localisme, també en nom de l'Associació de Naturalistes de Girona. Em considero representant, aquí, d'ambdues entitats. I evidentment, he d'agrar també a l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols, en la persona del seu alcalde, l'acollida que se'ns ha donat.

Bé, entrant en el tema, estava pensant que el temps s'està acabant i em sembla que, afortunadament, podré ser bastant curt. De fet, moltes de les coses que s'han anat comentant aquí, que s'han anat explicant, en certa manera jo també tenia pensat dir-les, la qual cosa m'anima força, ja que dóna la sensació que tots estem absolutament d'acord en aquest acte de reflexió. Un acte de reflexió que jo ja no sé si és realment un acte de reflexió, un acte de reivindicació o un acte de contrició. Però, en fi... en el fons sembla que finalment tots estem d'acord.

Gairebé totes les qüestions que fins ara han sortit aquí les portava anotades, fins i tot amb detallets puntuals. Tot i així intentaré, d'alguna manera, analitzar una mica a fons, almenys des de la meua òptica personal, les vicissituds que ha tingut aquest famós Pla d'Espais d'Interès Natural al llarg de la seva dilatada gestació.

En tot cas, per començar i perquè ningú s'escandalitzi d'entrada, he de dir que jo vinc aquí a fer d'ecologista i, evidentment com que vinc a fer d'ecologista porto l'artilleria pesant... allò una mica carregada. I aviso que penso disparar contra tothom. En tot cas, després, al darrera, qui vulgui la podrà disparar també contra meu al seu gust i al seu aire. Aquesta és la primera premissa.

La segona premissa és que hi ha una altra cosa que vull deixar ben clara: que sóc un ecologista, però que no oblidó ni he oblidat mai el meu origen rural; he nascut i viscut en una casa i en un poble de pagès i, de fet,

hi continuo vivint. Dic també això perquè ningú s'escandalitzi una altra vegada, perquè la societat rural suposo que no sortirà gaire ben parada pel que diré més endavant.

De fet, jo em plantejo el tema del PEIN de la seva dilatada gestació de la mateixa manera que aquí ja havia apuntat algú, que em sembla que era el senyor Joan Gaya: com un tema de conflicte entre camp i ciutat. Ha estat així, realment.

Xavier Carceller deia que el 1988 el PEIN estava pràcticament enllestit i que aquest temps que ha passat des d'aleshores ha servit per millorar-lo. Potser sí que s'ha millorat, però també és cert que el PEIN del 1988 no va sortir el 1989 perquè un sector molt concret de la societat s'hi va oposar. Un sector bàsicament i essencialment rural.

Aleshores a mi m'agradaria analitzar la situació del país tal com estem ara: vivim en un país en què la majoria de la societat es bàsicament urbana i de mentalitat urbana. I ho voldria il·lustrar amb un exemple: recordeu que he comentat que visc en un poble rural de 1.300 habitants. La infantesa que recordo en aquest poble és similar a la dels darrers paleolítics; encara érem d'aquella mainada que va poder tenir el gust d'empaitar nius i pescar barbs a la riera. I d'això no fa massa. Però a hores d'ara la mainada del meu poble és molt diferent; l'altre dia, en una xerrada que els vaig fer a l'escola, em vaig quedar absolutament sorprès de comprovar que no sabien d'on venia l'aigua que bevien i no sabien què passava quan tiraven de la cadena del wàter, ni on anava a parar aquesta aigua. I tot això en un poble teòricament de pagès. Amb tot això vull donar a entendre que quan parlo de societat urbana no em refereixo només a les grans ciutats, a les grans urbs, sinó que penso que la majoria de nosaltres hi estem implicats, visquem on visquem.

Per aquí s'ha dit que el sector que es dedica a l'agricultura i a l'explotació forestal té tendència a quedar-se tan sols en el dos per cent de la població. I el dos per cent de la població vol dir el dos per cent dels vots, és a dir, políticament molt poca cosa. Aquesta és la tendència que hi ha; en certa manera ens anem tornant tots cada cop més urbans. I que consti que, de cara al futur, jo ja em preparo per a altres coses; hauríem d'obrir els ulls i veure tot el que pot passar. Hem de pensar en la futura gran megàpolis de l'arc nord-mediterrani, des de València fins a Milà, que ha de ser un dels centres de decisió importantíssims d'Europa. Això, que penso que no ha de ser en si dolent, ho hem de tenir ben clar. No fa gaire un company meu em deia: «Home, això ja està superprogramat: el prelitoral completament industrialitzat i

les zones més boniques, com és ara l'Empordà, el lloc de residència dels quadres tècnics i directius de les empreses; l'empordanès d'aquí a cinquanta anys serà baixet, groc i amb els ulls oblicus». Bé, si el que deia el meu company serà així o no serà així, no ho sé, però en tot cas val la pena preparar-se i estar previngut.

He de dir coses a favor del món rural i he de dir coses a favor del món urbà. He de dir també coses en contra dels uns i dels altres.

En favor de la ciutat tinc la cultura i totes les noves idees que han fet progressar la humanitat, des de Babilònia fins a les polis gregues, Roma o els burgs medievals. Per tant, penso que aquestes són unes de les coses bones que cal atribuir a les ciutats. Alguna de les dolentes, especialment accentuades actualment, és que aquestes noves idees, aquestes innovacions i aquesta cultura es vénen de cara al món rural amb una certa prepotència. I en aquest sentit no cal oblidar que les decisions polítiques, les decisions de govern es prenen a les àrees urbanes.

Quant al camp, al món rural, cal agrair-li la pervivència d'una sèrie de coneixements als quals cada cop unes capes menors de la població hi poden accedir. I que s'estan perdent, en certa manera. Però hi ha una qüestió que jo no he acabat d'entendre mai; el camp és de per si retrògrad, no té idees obertes, és tancat. En certa manera tendeix a l'anacronisme. I precisament per aquest anacronisme, que jo diria ja que és crònic, el món rural sovint no s'adona de per on van realment els trets, per on va i cap on tendeix la societat en general i, evidentment, s'oposa a qualsevol acció innovadora... Per cert, repeteixo, sovint imposada amb prepotència.

Malgrat tot, penso que món rural i món urbà es complementen i, en tot cas, repeteixo que avui són gairebé el mateix. Evidentment, el món urbà no seria res sense el món rural i el món rural no seria res sense el món urbà. Actualment hi ha una interdependència molt estreta. Entre d'altres coses penssem que tots els productes de consum immediat, estrictament alimentari, surten cada dia del camp. Al camp també s'hi va a «respirar» i al camp s'exporten les deixalles de la ciutat. Això penso que val la pena tenir-ho en compte.

Per regla general, però, el camp no ha sabut estar a l'altura de les circumstàncies, no és capaç d'atrapar —i encara menys anticipar-s'hi— les idees innovadores de l'urbs i, davant d'aquesta incapacitat (de la qual no n'és, ni de bon tros, culpable), opta pel victimisme. De totes maneres, aquest victimisme jo no l'atribueixo al camp en general, sinó només a un sector molt concret: el pairalisme endogàmic i ancestral. I quan dic «pairalisme»

vull dir, en certa manera, feudalisme o aristocràcia rural, i quan dic «endogàmic» vull dir endogàmic, i quan dic «ancestral» vull dir de tota la vida.

Precisament aquest pairalisme —és la meva opinió i no crec que vagi gaire equivocat— és un dels factors de pressió que ha retardat l'aprovació d'aquest famós PEIN, un PEIN que, tal com ha dit Ramon Folch, penso que no exigeix gaires coses i sols imposa limitacions que potser seria desitjable que s'apliquessin arreu del territori.

Això és així, vull deixar-ho ben clar, i per això he apuntat una citació d'una revista d'un sindicat —o d'una patronal, que ja no ho sé, que, per cert, té el nom d'un sant madrileny— que diu: «PEIN vol dir pena, dolor i sofriment per la pagesia catalana»... Déu n'hi do!... Déu n'hi do!

Parlem clar: la pena, el dolor i el sofriment potser vindran de l'Acta Única Europea, però no d'una cosa tan innòcua com és la protecció —que en el fons hem vist que no és tal— d'una fracció del nostre patrimoni natural.

Qui va escriure això va escriure també en una revista que editava la Direcció General de Medi Ambient, en un article, amb motiu de la constitució del Consell de Protecció de la Natura, frases textuais com aquesta, que val la pena que ens hi fixem una miqueta per corroborar el que estic criticant. Deia així: «Se'm va demanar que escrivís un article sobre la constitució del Consell de Protecció de la Natura, i encara que sempre he cregut que jo no era la persona més adient per glossar aquest important esdeveniment...» —subratllo que reconeixia que, en un principi era un esdeveniment important— «...vaig acceptar l'encàrrec. Però la veritat és que quan em vaig posar a escriure, quasi em vaig penedir d'haver acceptat la tasca. Em vaig penedir perquè els pagesos, els empresaris agraris (els pagesos ens hem hagut de convertir en empresaris agrícoles o forestals)...» Això també ho subratllo perquè, com a mínim, és una demostració de mentalitat «oberta», el que passa que una mica retardada en el temps (uns tres-cents anys:) el pairalisme accepta (per força) convertir-se en empresari (una figura del segle XVIII), a les portes del segle XXI. Pur anacronisme victimista.

L'article acabava conclouent que «els pagesos són minoria en el Consell de Protecció de la Natura». He estat repassant la composició del Consell de Protecció de la Natura i els números no em surten per enlloc: de representants dels pagesos (sindicats i associacions professionals agràries), n'hi ha sis; de representants de l'Institut d'Estudis Catalans, n'hi ha cinc; d'ens locals (si no m'equivoco, Associació de Municipis, Federació de Municipis

i Consell Comarcal de Muntanya), n'hi ha tres; d'ens universitaris, n'hi ha tres; del món excursionista, n'hi ha un; la Societat Catalana d'Ordenació del Territori hi té un representant i DEPANA n'hi té un altre... Qui té aquí la minoria? Siguem seriosos. DEPANA, l'única entitat del Consell que té per objectiu prioritari la conservació del patrimoni natural —tot i que reconec que d'altres poden estar en la mateixa línia— té un sol representant en un òrgan creat teòricament per vetllar per la conservació del patrimoni natural. Si davant d'això, sis representants del sector agrari, que no té —diguem-ho clar— per objectiu prioritari la conservació d'aquest patrimoni (més aviat la seva finalitat seria l'exploració), es consideren minoria, només ens cal demanar a tots plegats que aprengnem a comptar en algun moment.

Però bé, la veritat és que el Govern d'aquest país, pel que sembla, s'ha deixat influir per aquesta mena de victimisme. I penso que això ens està perjudicant a tots, incloses aquestes teòriques víctimes. Davant d'això, des d'aquesta tribuna, defenso el PEIN; el defenso aferrissadament, tot i que opino que hem d'anar molt més enllà en la conservació del patrimoni natural del país.

M'agradaria comparar (i crec que val la pena) el PEIN amb un altre pla que es va fer en aquest país: el Pla de Residus. Penso que l'un i l'altre són tan necessaris com imprescindibles. I tant en un com en l'altre s'han manifestat les mateixes tensions; l'Administració ha actuat amb total prepotència, intentant imposar unes actuacions, innovadores i necessàries, i alhora, un sector rural minoritari extraordinàriament tancat i, al mateix temps directament afectat, ha estat incapaç d'assumir-les i suportar-les globalment.

La primera lliçó és que no es pot pretendre governar sense tenir en compte d'alguna manera els administrats, per minoritaris que siguin. Penso que això cal exigir-ho a la nostra Administració, al Govern d'aquest país. L'altra lliçó és que a mi no m'ha deixat de sorprendre que el Pla de Residus, un pla que en el fons l'única cosa que pretenia —i parlem clar— és eliminar la merda, hagi comptat amb una aferrissada oposició de la gent de les comarques afectades —gent rural, és clar— fent servir, precisament, la bandera ecologista... Com es pot ser ecologista oposant-se a un control de la contaminació? Com es pot ser ecologista essent insolidari i tancant-se a les visions i solucions globals? No deixa de ser curiós.

La conclusió és que el Pla de Residus, com és ara el PEIN, era un pla necessari, segurament innovador i correcte des del punt de vista tècnic,

però que es va voler ímposar a un sector de la societat poc preparat i poc disposat a acceptar de cop les necessitats de la societat industrial del final del segle XX. Com sempre, la prepotència urbana (centre de poder i innovació) enfront de la resistència rural (reserva espiritual tancada i anacrònica).

Tornem al PEIN. El PEIN —recordem-ho: Pla d'Espais d'Interès Natural— pretén només salvar allò que en diríem el poc que ens queda. No oblidem que es limita al 20 % del territori... És que el 80 % restant no forma part del nostre patrimoni natural? A vegades penso, fent un símil arquitectònic, que això és com dir: a veure, farem l'inventari del patrimoni arquitectònic del país i protegirem només, com a mostra, la catedral de Girona, Santa Maria de Taüll i el monestir de Sant Feliu de Guíxols, per exemple, i, a la resta, hi farem el que ens doni el gust i la gana. Davant d'això, penso que aquesta és una visió molt limitada i que l'aprovació del PEIN és una necessitat urgent i sanitàriament desitjable, com a mínim.

El títol d'aquesta conferència fa referència al PEIN com un pedaç, un pedaç necessari; un pedaç perquè és poc (només serveix per tapar-nos les vergonyes) i necessari perquè és l'única cosa que tenim. En aquest país estem acostumats a fer pedaços. I potser seria hora que en comptes de tapar-nos les vergonyes ens plantegéssim canviar de vestit d'una vegada, de veure les coses d'una altra manera.

A vegades em fa la sensació que estem fent una política de Frankenstein. I quan dic «de Frankenstein» vull dir una política de *puzzle* i monstruosa alhora. S'ha parlat de molts plans sectorials: d'un pla hidrològic, d'un pla de carreteres, d'un pla de ports i costes, d'un pla d'espais d'interès natural (que és el que ens manté aquí reunits a tots plegats), etc. I sembla que els hàgim d'anar fent, agafant d'aquí i d'allà per construir tot un país; és a dir, ara agafem una cama, ara agafem un braç, ho anem cosint i ens surt finalment el monstre del doctor Frankenstein. Penso que aquesta no és una política adequada.

I per acabar-ho d'adobar, les peces d'aquest hipotètic monstre del doctor Frankenstein hi ha molta gent que les pot posar. Perquè, és clar, la dispersió que hi ha entre les diferents administracions és increïble. Recordo com vàrem reivindicar un Departament de Medi Ambient precisament per unificar competències... El que hem aconseguit finalment és que el que en principi depenia de quatre departaments ara depengui de cinc. I a més, hi hem d'afegir el localisme, els regnes de taifes que són els municipis, els ajuntaments... I la mania que tenim tots de mirar-nos el melic i de no obrir-

nos una mica per observar tot el país i no només el territori estrictament de casa nostra.

Potser repeteixo moltes de les coses que s'han comentat aquí abans, però penso que és important reflexionar-hi. I és important reflexionar-hi perquè encara que estem parlant —i potser finalment el tinguem— d'un pla d'espais d'interès natural a nivell de Catalunya, crec que val la pena recordar les paraules del senyor alcalde de Sant Feliu en la inauguració d'aquest acte d'avui. Ha començat dient: «la major part dels plans generals que es van fer durant els anys vuitanta es revisaran durant aquests propers moments. Esperem que el PEIN estigui aprovat, perquè així el tindrem en la revisió d'aquests plans». Jo pregunto: és que des dels regnes de taifes municipals només hi ha la intenció de protegir el que protegeix el PEIN? Com es menja això amb el fet que el PEIN ja s'hagi elaborat, d'entrada, tenint en compte el planejament urbanístic de cada municipi! El PEIN és un pla d'espais d'interès natural d'àmbit de Catalunya; és que els municipis no volen o no són capaços d'establir un pla similar a nivell local? On és aquell localisme que tant es fa servir a l'hora de defensar polígons industrials o equipaments de qualsevol tipus d'àmbit municipal?

He de confessar que sóc profundament municipalista, però que hi ha coses que valoro del centralisme, si més no tant com el fet que en l'àmbit local no hi hagi una cultura i una educació suficients com per globalitzar les coses en benefici d'una col·lectivitat molt més àmplia. No vull que el país es converteixi en un regne de taifes on cada ajuntament vulgui tenir de «segons què» tot, de «segons què» només el que li dictin des de dalt: és una posició insolidària i còmoda.

Ens trobem davant de situacions absolutament caòtiques: cada municipi vol tenir la seva zona industrial, la seva zona de serveis, la seva zona esportiva, el seu sòl de primera residència, el seu sòl de segona residència, etc. Per aquesta senzilla raó ens trobem davant d'un país absolutament desordenat i matxucat i... bé, jo diria que, a més a més, brut i lleig.

La prova evident de la política de regnes de taifes és una anècdota que comentàvem aquest matí, fent el cafè, i que penso que val la pena recordar per adonar-nos del país en què estem. La setmana passada vaig estar en un altre debat, on dos dels presents en aquesta taula hi érem. S'havia de tractar el problema concret d'un espai natural que afecta dos municipis i en depèn, i, és clar, a la taula hi havia també els dos regidors de Medi Ambient d'aquests dos municipis; doncs bé, resulta que aquests dos regidors no es coneixien fins al moment de la taula rodona, tot i ser veïns

i tenir un problema comú! Això són coses absolutament greus que defineixen, penso, la realitat del país. Per això, des d'aquesta tribuna, des de *mi escaño*, que diuen els diputats, des de la meua cadira o des del meu «micro», manifesto, davant la realitat, i penso que ja ha quedat claríssim que el PEIN, malgrat arribi finalment a aprovar-se, servirà de ben poca cosa si no compta amb la complicitat de la societat rural i dels regnes de taifes municipals per ampliar la protecció del patrimoni natural a la resta del territori... Malgrat tot, el PEIN és un pedaça necessari.

Ja ha quedat clar que les teòriques limitacions que estableix el PEIN no són, en el fons, tals limitacions, sinó el mínim imprescindible que s'hauria d'exigir a tot el sòl rústic del país. Per això, jo no entenc com el sector rural s'hi ha oposat tan rotundament. Realment, qui més s'hi hagués pogut oposar —si realment el PEIN s'hagués elaborat amb bons criteris naturalístics— serien les immobiliàries..., i les immobiliàries, almenys públicament, no s'han queixat del PEIN. Què vol dir això? Doncs que tenen la resta del territori —el 80 %— per fer-hi el que els doni el gust i la gana. I més si, tal com pot passar, els ajuntaments, a l'hora de fer la seva pròpia planificació urbanística, es pensen que protegint o deixant d'urbanitzar només el territori que tenen inclòs en el PEIN ja fan prou. Aquest és un gran error en el qual podem caure...

Xavier Carceller comentava en la seva intervenció allò del xalet amb visates al PEIN... Jo m'havia apuntat aquí un altre eslògan similar i, que no sé ben bé per què, me l'havia apuntat en castellà. Deia: «Viva al lado de un parque natural». Aquest és un altre perill que ens podem trobar, evidentment, atesa la manca d'educació ambiental i la política d'espais naturals protegits que des de diferents administracions s'ha dut a terme en aquest país fins ara.

Torno al principi: el PEIN és un pedaça. El PEIN a mi no m'assegura la preservació de tot el patrimoni natural del país, almenys tal com està pensat en un principi. Amb les quatre senzilles «limitacions» que comentava Ramon Folch abans, ningú no em prohibeix tallar l'última roureda de roure reboll de Catalunya, per posar només un exemple. Es prohibeix, si voleu, urbanitzar aquesta roureda, es prohibeix circular-hi en cotxe pel mig i, potser si s'hi fa una pedrera, es dirà que en els treballs de restauració s'hi hauran de plantar roures rebolls... Però res no impedeix canviar el roure reboll (el valor que es volia preservar) per una altra espècie forestal o tallar el bosc a mata rasa. Malgrat tot, és l'única casa que tenim.

Davant d'això, personalment seria molt més ambiciós. Posant-me dur diria que, en el fons, el PEIN no protegeix pràcticament res o que, en tot cas, el PEIN és el mínim protegible.

Fent comparacions amb d'altres països similars al nostre, veiem que la superfície equivalent al nostre PEIN és la dels espais naturals de protecció especial... i que a la resta del sòl rústic que no és de protecció especial impera la reglamentació que nosaltres només establím per als espais del PEIN. Fent meves les reclamacions de Ramon Folch, vull per a tot el país un tractament com el dels espais del PEIN. Ho considero lògic.

I posats a reclamar, hi ha tota una sèrie de coses per reclamar..., i penso que, a vegades, els actes de contricció com aquest serveixen per a això, i per aportar noves solucions. En tot cas, ha quedat clar que els qui hem parlat fins ara si haguéssim de signar el PEIN el signariem de seguida. Però això no és tot; aprofitant que estem en un acte de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori i aprofitant que realment s'ha parlat d'ordenació del territori, em veig en l'obligació de fer unes quantes proclames.

Primer de tot, reclamo el PEIN. El reclamo i reclamo que s'aprovi de seguida. Penso, però, que el PEIN ha de ser només un pla transitori..., potser un pedaç desitjable, tal com l'he definit. Potser haurem de continuar fent pedaços durant molt de temps, però com a mínim entenc que hi ha d'altres pedaços a fer i a reivindicar i que, tots plegats ben afegits, potser ens ajudarien a deixar-nos les coses clares sobre quin model de país volem, que potser no és tan complicat. Per exemple: la primera reivindicació que faig és que hem de tenir clar que els espais no inclosos al PEIN també tenen un valor. No vull pensar que l'aire d'un bosc no protegit sigui de qualitat diferent que el de les fagedes del Montseny.

La segona reivindicació és contra l'urbanisme ecològicament suïcida: i entenc com a suïcida continuar edificant tant en terrenys forestals com en terrenys agrícoles de primera qualitat o zones humides o potencialment inundables. Tot i que l'agricultura vagi de baixa, penso que conservar les millors terres agrícoles és ser, com, a mínim previsor.

També reivindico una cosa que ja s'ha reivindicat aquí: una bona política de corredors biològics. De totes maneres, en aquest sentit, Catalunya ja està força destrossada; per entendre'ns, un senglar del Montseny ja no pot tenir el gust, que tenim els homes, de veure el mar i banyar-se a les seves aigües; un senglar del Montseny ha de travessar l'autopista, la via del tren, la carretera i no sé quantes inhòspites barreres més per arribar

fins a un litoral urbanitzat, domini exclusiu de la nostra espècie i la nostra cultura... També reivindico el dret d'aquest pobre senglaret, que viu per allà les fagedes de Santa Fe, de mullar-se els peus en aigües de Blanes (si li ve de gust), tal com es pot permetre el luxe de fer el més desgraciat dels catalans..., i encara que el nostre senglar ignori que existeix Blanes i que allí hi ha mar, continua tenint el mateix dret.

I posats a reivindicar, reivindico el famós Pla Director Territorial de Catalunya, que no oblidem que emana d'un mandat del Parlament de l'any 83. Resulta potser incongruent que es facin plans sectorials (incloent-hi el PEIN) sense un marc de referència global que potser hauria d'haver estat el primer. En certa manera, aquí hem començat la casa per la teulada..., o bé hem fet la política que comentava abans del doctor Frankenstein: agafar òrgans i membres aïllats per crear un cos monstruós.

Sobretot, i amb això acabo, crec que hem de meditar una mica tots plegats per no estirar més el braç que la màniga. D'alguna manera avui, aquí, hi ha hagut una constatació evident: la protecció d'un espai natural mitjançant les lleis actuals és, tot i desitjable, insuficient per garantir el futur. Hem de mirar i avaluar la quantitat de recursos naturals de què disposem i preveure'n l'ús sostingut. Potser, tal com deia no fa gaire un senyor en la seva intervenció des del públic, no ens serveixi de res protegir un espai si els recursos naturals d'aquest espai a la llarga, i malgrat la teòrica protecció, acaben superexplotats. Penso que hi ha un repte que hem de ser còmplices a assumir: definir el model de país que volem de cara al futur, de cara al mític any 2000. I penso que això passa per tres coses fonamentals: diàleg, solidaritat i seny.

El que hem fet avui aquí és una demostració de diàleg. Diàleg vol dir també que els nostres governants governin (no que manin, que és molt diferent). Penso que en el cas del PEIN si hagués existit de bon principi aquest diàleg, si en comptes de manar s'hagués intentat governar i si realment hi hagués hagut solidaritat entre tots, la cosa seria, a hores d'ara, completament diferent.

S'ha dit molt sovint que som un poble amb seny. Ho vull creure i vull reivindicar que realment ens comportem tots, com a mínim amb una mica de seny. Potser així, d'aquesta manera, passat l'any 2000 haurem aconseguit finalment que aquesta deixi de ser una «trista, bruta, pobra i dissortada terra».

Taula rodona

— Dificultats de reproducció dels enregistraments van impossibilitar de transcriure les comunicacions verbals dels ponents de la taula rodona, fet que va obligar a demanarlos, dies després, que enviessin els textos de les seves comunicacions.

El Sr. Carles Barceló, alcalde de Vandellòs, no va poder assistir a la taula rodona. La Sra. Maria del Pilar Mundet, alcaldessa de Tossa de Mar, el Sr. Agustí López Pla, alcalde de Sort, i el Sr. Josep Maria Vila d'Abadal, president del Centre de la Propietat Forestal, van declinar enviar les seves comunicacions.

PRESENTACIÓ DEL MODERADOR

Esteve Corominas i Noguera
*Arquitecte. Membre de la Societat Catalana
d'Ordenació del Territori*

Bona tarda a tothom. Voldríem aplegar aquesta tarda un ventall d'opinions sobre el Pla d'Espais, i per això reunim aquí, en aquesta taula, diverses persones que puguin aportar el seu punt de vista i donar a conèixer bàsicament les tensions que el Pla d'Espais ha provocat en els agents i en les zones més directament implicades.

Podem dir que la incidència del Pla d'Espais sobre el territori és diferent en cada àmbit i, per tant, el suport al Pla d'Espais o el seu rebuig també es fa des de criteris i punts de vista diferents, que voldríem que poguessin exposar aquí, en aquesta taula rodona.

Simplificant molt i per ser molt breu, diria que en algunes de les àrees delimitades dins del Pla d'Espais la incidència més gran serà la de la planificació urbana, com seria el cas —per exemple— de diversos indrets de la mateixa Costa Brava, com el cap de Creus, els aiguamolls de l'Empordà, el Montgrí, les Gavarres, el massís de les Cadiretes...

En aquest primer grup, la importància o la incidència més gran del Pla d'Espais d'Interès Natural està en la fixació de les àrees que no podran ésser invadides pel creixement urbà.

Podem també incloure, en aquest primer grup, els espais delimitats en el delta de l'Ebre, el delta del Llobregat, Collserola, Garraf, etc. Serien els espais propers a les àrees d'expansió urbana o que tenen expectatives edificatòries, turístiques o no.

En aquest cas, els límits esdevenen el punt de discussió principal, com a delimitació de l'àrea que no es pot envair per l'expansió urbana, mentre que la discussió sobre la gestió d'aquesta àrea o els aspectes ecològics, i de flora i fauna, evidentment importants, queden en un segon terme.

En un segon grup, podrien estar altres àrees en què la pressió urbana o l'expectativa edificatòria no és tan forta, ni tan immediata i en

què la protecció dels valors singulars de la seva flora i fauna esdevé el punt de discussió més evident.

És el cas, per exemple del massís de les Guílleries, Collsacabra, Montnegre..., on la discussió sobre l'explotació forestal i, en definitiva, la gestió que s'hauria de portar sobre cada una de les àrees esdevé el motiu principal de discrepància.

En un tercer paquet, que sembla clar també, podríem agrupar tot un seguit d'àrees del Pla d'Espais, situades dins el que podríem anomenar àrees o comarques deprimides de Catalunya, on l'activitat agrària és la principal i, per tant, subjecte a les vicissituds generals d'aquest sector que va perdent pes demogràfic i econòmic en el país, i que pel que sembla encara en perdrà més. Els problemes, en aquest cas, no els introdueix directament al Pla d'Espais sinó que són implícits en l'activitat econòmica, però que evidentment fan tenir una visió molt diferent de les altres dues esmentades sobre el Pla d'Espais, i que voldríem que també hi hagués la seva exposició en aquesta taula.

Evidentment, aquests tres punts de vista o de prioritats a la discussió es presenten barrejats, i jo crec que sobre la taula n'aniran sortint d'altres a tot el llarg d'aquest debat. Sense descartar tampoc, a part d'aquests tres grans paquets, la discussió prèvia sobre si el Pla d'Espais pot ésser operatiu o no, sobre si els criteris de delimitació de les àrees és la més encertada o no, o sobre la degradació dels parcs o de les àrees més directament en contacte amb les àrees en principi delimitades.

Això no voldria ser més que un petit ventall de les coses que han sortit aquest matí, i la intenció és que es posin sobre la taula totes aquestes diferents valoracions i postures per fer-nos una idea global d'on està, en aquest moment, el Pla i una mica d'on es troba la discussió i la posició que tenen les diferents persones i els estaments implicats.

Per això, per aconseguir un ampli ventall d'opinions, hem convidat al debat els senyors Josep M. Vila d'Abadal i Serra, president del Centre de la Propietat Forestal; Antoni Alarcón i Puerto, biòleg, delegat del Col·legi Oficial de Biòlegs a Catalunya; Miquel Figueras i Xuclà, alcalde de Cadaqués; Lluís Tejedor i Ballesteros, alcalde del Prat de Llobregat; Antoni Sánchez i Lucas, alcalde de l'Espluga de Francolí; Josep Ferrer i Figueres, alcalde de Palamós; Agustí López i Pla, alcalde de Sort; Josep Ferrer i Cama, alcalde de Torroella de Montgrí i Maria Pilar Mundet i Torres, alcaldessa de Tossa de Mar.

CONSIDERACIONS SOBRE EL PLA D'ESPAIS D'INTERÈS NATURAL

Antoni Alarcón i Puerto
*Biòleg. Delegat del Col·legi Oficial
de Biòlegs a Catalunya*

Posar-nos a parlar avui en dia sobre el Pla d'Espais d'Interès Natural (en endavant, PEIN) és, si més no, un exercici reiteratiu que molts de nosaltres fem des que la figura del Pla fou creada i regulada pel Parlament de Catalunya, per la Llei 12/1985, de 13 de juny.

Fixem-nos-hi bé, d'això fa justament set anys i a hores d'ara el PEIN, malgrat trobar-se a l'etapa final del seu tràmit, encara no ha estat aprovat.

Plantejar-nos si l'aprovació del PEIN és correcta o no, creiem sincerament que és fora de dubte. Un territori com el nostre, que té problemes en l'aspecte mediambiental, alguns dels quals notables, necessita preservar i conservar els seus espais naturals. Però és clar que no té sentit preservar uns espais (en el cas del PEIN, més de cent quaranta) si no s'actua mediambientalment al llarg de tot el territori.

Crec que aquest és un dels problemes que ha patit aquest Pla. En el moment de crear-se, l'Administració no tenia gaire clar el tractament dels problemes mediambientals.

Només cal veure que l'elaboració del Pla va ser encomanat al Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca i al de Política Territorial i Obres Públiques. Al llarg del temps l'evolució que ha sofert en aquesta Conselleria el tema mediambiental i, darrerament, la creació de la nova Conselleria de Medi Ambient és una mostra d'aquest fet.

No és d'estranyar que entre el Departament de Medi Ambient i el d'Agricultura hi hagi hagut polèmiques entorn al PEIN. Evidentment aquí no entrarem en detalls perquè no és el tema que estem tractant, però és clar que aquestes discrepàncies continuaran existint mentre el Departament de Medi Ambient no tingui plenament totes les competències mediambientals.

Tot això ha comportat petites traves a l'hora d'elaborar el Pla, però

és ben cert que les competències administratives han estat el problema. El diàleg entre diferents tipus d'associacions i alguns ajuntaments ha estat el veritable fre per tirar endavant el PEIN. Diàleg que, en altres casos, si l'Administració hagués tingut uns criteris homogenis des de l'inici això no hagués succeït.

D'altra banda, el PEIN, que neix com un pla territorial sectorial, és clarament un instrument de planificació del territori. En aquest fet assistim a un nou contrasentit, el qual significa elaborar plans sectorials sense que a hores d'ara el Pla territorial de Catalunya estigui elaborat. Crec sincerament que el procediment ha de ser al revés, ja que sinó es poden donar circumstàncies incongruents. Pot passar, de fet ja passa, que aquests plans sectorials (ports, carreteres, sanejament) hagin de sofrir retocs a l'hora d'implementar-los.

Tanmateix, si ens mirem fredament la Llei de creació del PEIN, el que fa referència a les seves disposicions, veurem que aquesta no representa cap innovació dins del marc jurídic. Les propostes que fa el PEIN en alguns casos la legislació sectorial ja les ha superades. Aquest és el cas de la necessitat del procés d'avaluació d'impacte ambiental per a projectes d'obres i instal·lacions, o també la regulació de la circulació motoritzada per camins. Aquests són dos exemples de normatives existents que regulen precisament aquestes activitats dins de tot el territori català.

Per tant, tampoc dins del marc jurídic sembla que el PEIN vingui a aportar gaires coses noves.

Pel que fa referència al contingut dels espais, creiem que el criteri que s'ha seguit és prou vàlid, encara que potser mancarien alguns espais. És clar que la filosofia ha de ser la de protegir allò que valgui la pena protegir, i encara que sembli una reiteració no ho és. Protegir petites hectàrees per la senzilla presència de determinades espècies sense tenir una visió de conjunt amb el territori que l'envolta, pot donar com a conseqüència un petit nombre de petites tasques sense cap relació; en aquest sentit, sembla encertada la inclusió de les lleres dels rius com a vies de comunicació entre els diferents espais.

És per tot això, que l'aprovació del PEIN no crec que s'hagi de posar en dubte, i sí, en tot cas, preguntar-nos el perquè s'està demorant la seva aprovació. Sembla positiu, tal com ha comentat el conseller de Medi Ambient, que el seu Departament tingui previst ja dins del pressupost partides per anar executant programes i projectes en els diferents espais del PEIN

sense esperar la seva aprovació, la qual, evidentment, sembla imminent.

Donat aquest cas, se'ns obra una altra problemàtica. Un cop el PEIN estigui aprovat, és a dir, els espais del PEIN tinguin la categoria de sòl no urbanitzable, ens queda una pregunta a fer: com es poden gestionar aquest espais?

Aquest és un dels problemes que sincerament tindrà més difícil solució. Creiem que per a la bona gestió d'aquest espais, en primer lloc s'ha de comptar amb la gent que hi viu dins o als voltans. Si no se'ls consciencia, es pot estar segur que qualsevol pla de gestió serà totalment inviable. I aquesta és una tasca que, per l'experiència que tenim, en el nostre país no és gens fàcil, ja que dins dels espais protegits sempre s'hi conjuguen diferents tipus d'activitats econòmiques i, per tant, diferents interessos. Ja hem vist que els espais com el delta de l'Ebre i el mateix Parc Natural d'Aiguestortes, per posar un exemple, la confrontació entre ajuntaments, ecologistes, caçadors, agricultors o el sector turístic ha dut problemes greus de gestió que amenacen la conservació del propi espai.

Per tant, creiem que una de les primeres tasques que s'ha de realitzar és el diàleg, que ja s'ha començat, amb totes les parts implicades.

En un altre vessant, l'altre problema plantejat és l'econòmic. En general, els problemes ambientals, en el fons, són problemes de diners. Intentar protegir els cent quaranta-dos espais sense una dotació econòmica suficient pot ser fins i tot contraproductiu, i es pot donar el cas que a un espai li convingui més no figurar dins del PEIN, ja que això podria ser perjudicial per la seva protecció.

Per tant, creiem que el PEIN és un Pla sectorial necessari. Tal com actualment estan dividides les competències mediambientals, ens sembla perillós el tema pressupostari, perquè hi pot haver entre els departaments de la Generalitat criteris diferents. Semblaria més coherent que el Departament de Medi Ambient es fes càrrec de les competències, juntament o mitjançant els consells comarcals i les institucions i associacions locals.

En aquest sentit, es presenten algunes polítiques econòmiques per tal d'incentivar aquests espais. Aquest és el cas del turisme rural i ecoturisme. Si no es planifica des de l'Administració i es recolza convenientment, aquest tipus d'activitats seran testimonials.

El canvi de costums, per a la gent que viu en els espais esmentats, no

és gens fàcil, i per tant aquest tipus d'activitats mereixen el màxim recolzament per part de l'Administració.

Resumint, direm que el PEIN és un pla sectorial necessari que incomprensiblement porta molt retard en la seva aprovació. Cal plantejar-se els àmbits de gestió i d'activació dels espais, que queden recollits dins del Pla des de dos punts de vista: la sensibilització de la gent que hi viu i un apunt pressupostari correcte. A més, s'han d'intentar buscar activitats alternatives per tal de potenciar, substituir o millorar activitats econòmiques que poden no ser del tot compatibles amb la conservació del territori.

PLA D'ESPAIS D'INTERÈS NATURAL

Miquel Figueras i Xuclà
Alcalde de Cadaqués

Quan vaig ésser convidat a participar en la taula rodona per a debatre i exposar ses meves opinions arran de l'aplicació des PEIN a Catalunya, la incidència i la problemàtica que genera i pot generar aquest Pla, em vaig sentir atret ràpidament i alhora agraït a la Societat Catalana d'Ordenció del Territori per haver-me convidat.

Pensin que la zona on està situat Cadaqués és, avui en dia, un des ses espais naturals més interessants i encara més ben guardats de sa costa Mediterrània.

Jo, com a alcalde de Cadaqués, ben segur que puc reflectir i manifestar la incidència del PEIN en es meu entorn, que és Cadaqués i cap de Creus. M'hauré de concretar en aquest espai, que és el que conec i visc. Espero que ho comprendreu.

Quan l'Administració catalana, per mitjà des Departament de Política Territorial i Obres Públiques, va tramitar aquest Pla Especial, crec que va tenir pocs contactes i consultes prèvies a sa redacció des Pla amb es diferents ajuntaments afectats.

Si tenim en compte la importància d'aquest document, valia la pena consensuar-lo al màxim, ajustant-lo als Plans Generals vigents, amb un diàleg previ per tal d'evitar recursos i impugnacions innecessaris, ja que crec que, en general, tots hi estem d'acord; la necessitat d'aquest pla és clara, salvant es matisos d'àmbit i de competències, que, després de polir ses arestes existents, serà una eina de treball i de referència per protegir es nostre entorn.

Puc assegurar-vos que cap municipi vol que l'especulació destrueixi la naturalesa. El concepte que ses ajuntaments i alcaldes són es pitjors depredadors des propis entorns és equivocat. Per exemple, a Cadaqués, en temps passat, si ses alcaldes i es consistoris haguessin volgut ara tot estaria molt degradat i massificat.

Com a concepte general, es PEIN a Cadaqués, l'hem valorat positivament i el creiem necessari. Però volem que sigui realista, que no es quedi solament en un document. També entenem i exigim que no es limiti a prohibir, sinó que ens ha de donar solucions, la qual cosa vol dir que es PEIN s'ha d'ajustar principalment al municipi, a s'orografia, climatologia i a la realitat social de s'espai a protegir. No és suficient un pla que prohibeixi i que no doni solucions.

Ara, ja concretant en l'entorn des meu poble i des cap de Creus, cal fer-nos una reflexió del tot necessària i lògica.

El fet de prohibir, per protegir, en una de ses zones de més alt risc de foc a Catalunya comporta que es cap de Creus cada any cremi i que la naturalesa no pugui prosperar i avançar. A partir que es monjos de Sant Pere de Rodes van tallar tota sa vegetació de ses muntanyes per es seu lucre i fruit, i també després de cent sis anys que sa fil·loxera va matar totes ses vinyes, es cadaquesencs van deixar de treballar la terra, dura, feréstega i poc generosa des cap de Creus. Tota sa vegetació, tamons, brucs, líquens cadecs i altres espècies —tan animals com vegetals— són destruïdes pel foc: per exemple, aquest any 1992 hi haurà foc amb tota seguretat, puix aquesta primavera ha plogut i ses herbes arriben a l'alçada del pit.

Ara vull fer-vos a tots una pregunta a mena de reflexió: què ens cal i val més, es cap de Creus protegit i cada any cremat o deixar fer quelcom sota control (com per exemple ses petites cabanes) i protegir així, i també regenerar, la naturalesa i es verd que ara no tenim? Si anem ara a cap de Creus veurem, pel camí, com ses petites àrees de verd que ara existeixen totes tenen una construcció, que és l'aliciant per fer retornar a ses autòctons a cultivar i regenerar es seus olivar i netejans així tot l'entorn, que és en definitiva es que evita que es foc acabi desertitzant, d'una manera definitiva, tot es terme municipal de Cadaqués.

Creiem es de Cadaqués i, sobretot, es meu consistori, que es PEIN és necessari; però que ha de superar ses mancances i l'esperit de recuperar tot el perdut, que també ha de donar solucions i ha d'incentivar que l'autòcton torni a interessar-se per es vells costums perduts (el cultiu de s'olivera, de nou i, com motiu especial, recobrar ses vinyes); la qualitat des vins del cap de Creus —d'una fortalesa i consistència úniques— juntament amb la gran qualitat de l'oli poden ésser motius suficients per recuperar el verd des terme municipal i, a l'ensem, un motiu de qualitat en denominació d'origen d'aquests productes, que anys passats ho foren.

La diversificació de s'oferta turística, que és es nostre principal *modus vivendi*, no ha d'estar renyit amb la protecció de l'entorn. Es PEIN ha d'ésser l'eina integradora de tot aquest futur de protecció, regeneració i convivència, crec que tot això és possible i crec, fermament, que és necessari del tot. No hi ha ningú més interessat en protegir el seu propi habitat i entorn que ses persones que hi viuen, però es propi entorn ha d'ésser capaç d'assumir es creixement natural des poble.

Cadaqués té 25 km² de terme i, més o menys, el vint per cent d'aquesta extensió és es nucli urbà, inclòs es sòl urbà i urbanitzable programat. També actualment, el cent per cent des territori està protegit pel Decret des Parlament que el declara d'interès paisatgístic i cultural. També es nostre Pla General, Pla general molt jove (és de l'any 1986), imposa una protecció en diferents graus que garanteix es control de l'entorn i, encara amb caire més restrictiu, solament el quatre per cent del territori. Té una densitat màxima de 1,58 m²/m d'edificabilitat, la resta fins al vint per cent es va reduint en parcel·les que van de 600 m² a 10.000 m², que doneu una densitat d'habitants per hectàrea ínfima.

Aquestes dades vénen a demostrar l'esperit des Pla General, que encaixa amb el des PEIN. Des de la perspectiva des nostre poble i coneixedors de la problemàtica que ens envolta, veiem es nostre futur compromès del tot amb la protecció de la naturalesa; però pensem que aquesta no ha d'estar renyida amb es progrés. Ben segur que l'ecologia costa diners i que fer complir es PEIN encará en costarà més. S'haurà de cercar la fórmula per reconduir els espais protegits, deixant exercir certes activitats que el facin operatiu i assumible per ses administracions i ses habitants de la zona. Canviem el «prohibir per protegir» sense regenerar, pel «regenerar per protegir» sota el control des PEIN.

Sa nostra pretensió, d'acord amb sa Conselleria d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, és sa de fomentar i incentivar per recuperar de nou el cultiu de ses vinyes i ses olivars, que sens dubte permetrà regenerar la naturalesa del cap de Creus. No ens plantegem recuperar aquests cultius com a forma de vida principal, sinó com a complement del turisme, i pensem que pot ésser un atractiu a doble vessant. Si ses administracions incentivem la recuperació d'aquestes activitats, farem un gran favor a la naturalesa i a l'entorn tan degradat i erosionat. La manca de vegetació fa que ses fortes pluges arrossequin muntanya avall tota la terra que es nostres avantpassats van lograr mantenir-hi amb bancals i feixes (en es forts pendents de ses muntanyes del cap de Creus), amb un treball d'artistes, amb parets de pedres, clopers, clavegueres, escales, etc. Encara ara són l'admiració de ses noves generacions.

Els diners que haurem d'esmerçar per a la protecció des nostre entorn han d'utilitzar-se d'una manera racional i correcta. Desenvolupar aquestes activitats dintre de ses espais protegits del PEIN serà la millor manera de justificar-ho, sobretot en aquest indret tan interessant i tan feréstec, però únic i meravellós.

Saludem i donem la benvinguda al PEIN. Però li demanem la coherència i la capacitat per assumir es repte plantejat a Cadaqués i a tot el país.

No deixem passar l'avinentesa!

CONTINGUT DE LA INTERVENCIÓ SOBRE EL PLA D'ESPAIS D'INTERÈS NATURAL A CATALUNYA

Lluís Tejedor i Ballesteros
Alcalde del Prat de Llobregat

El Pla d'Espais d'Interès Natural a Catalunya és un instrument jurídic de preservació d'un conjunt d'espais al territori català que, en la meua opinió, com a conseqüència de pressions dels interessos econòmics particulars, malauradament encara no està aprovat.

Resulta difícil justificar, però fàcil d'entendre, que el Govern de la Generalitat no sigui capaç de donar via lliure a aquest Pla.

Considero que el contingut s'ha perfeccionat i, globalment, aquest és un primer pas positiu.

Convindria ressaltar que, aprovat al marge del Pla General d'Ordenació de Catalunya, l'eficàcia del PEIN és limitada, si tenim en compte que el territori ha d'integrar-se en una planificació global coherent, com a única garantia de preservació i millora, i més en un país territorialment petit com és Catalunya.

Sovint, quan pensem en espais naturals ens vénen a la ment imatges de paradisos perduts, muntanyes llunyanes o selves del tercer món. Hi ha, però, uns altres espais naturals molt més a prop, humanitzats i quotidians que oblidem o menyspreem per la seva proximitat, i que constitueixen el nostre patrimoni natural i una garantia concreta de millorar la nostra qualitat de vida.

Per què? Probablement, perquè no existeix a la comunitat una consciència de preservació del medi com seria desitjable. I la raó és clara, els poders públics, els governs, en el nostre país la Generalitat, no tenen definida una política seriosa d'educació ambiental, ni a l'àmbit educatiu ni al comunitari.

Voldria ressaltar que mentre que això sigui així de poc ens servirà tenir un Pla d'Espais d'Interès Natural.

Com a alcalde del municipi del Prat, situat al delta del Llobregat, i des de l'experiència d'impulsar, ja fa uns quants anys, un projecte de defensa i ús de l'ecosistema de zones humides, avui greument amenaçat, crec que puc dir que l'educació ambiental és el principal instrument de preservació del medi natural per una raó molt simple: si existeix una consciència i una pressió socials els polítics, en general, tenen més cura de les seves decisions, i si aquesta pressió no existeix malauradament no passa res.

Crec que es fa necessari situar amb claredat la capacitat real del PEIN, i evitar expectatives irreals deduïdes de la seva possible aprovació, i «l'homologació» triomfalista amb Europa, a la qual recorrem molt sovint. És en aquest sentit que es fa obligatòria la pregunta, què passarà després de la seva aprovació?

Fins ara, la preservació del medi natural, dels sistemes naturals, deixant de banda algunes declaracions puntuals, no ha estat una preocupació del Govern de la Generalitat com demostra la seva pròpia organització política i departamental.

Es fa necessari, doncs, exigir coherència perquè la declaració d'intencions quedi reflectida en els pressupostos de cada exercici, per tal que el PEIN no sigui lletra morta.

En política, la voluntat es demostra amb la prioritització de les actuacions, i seria lògic esperar que el medi natural deixi de ser quelcom secundari.

En relació amb el PEIN, considero molt necessari que es trobin vies de concertació amb els ajuntaments i els consells comarcals que facin possible elaborar, sobretot en aquelles comarques que tenen afectacions importants, programes de dinamització econòmica i social que en garanteixin el futur.

Seria convenient, en síntesi, concretar un programa d'actuació a curt, mig i llarg termini que sigui coherent i participatiu.

L'experiència de l'Ajuntament del Prat en el desenvolupament d'un programa d'educació ambiental al delta del Llobregat és molt positiva i, al mateix temps, il·lustrativa del que es pot fer amb pocs mitjans si existeix voluntat política. Al llarg del curs 1991-1992 han utilitzat el Servei de Visites Didàctiques (que comporta una visita al Museu i al mateix delta de Llobregat) tres-cents vint-i-tres grups, que representen uns onze mil visitants en un espai privilegiat i que, per la seva proximitat amb Barcelona, està sotmès a tot tipus de pressions territorials.

Certament, quasi bé sempre, els poders públics tenim en compte la rendibilitat a curt termini per raons electorals. I així es condicionen les polítiques de prevenció que, a la llarga, són les més rendible socialment i econòmicament.

Tenint en compte que el medi natural és un recurs escàs i limitat, no hi ha dubte que la millor inversió és la que es destina a l'educació ambiental, és a dir, a sensibilitzar la comunitat per tal que conegui i compregui la importància de preservar-lo.

Per acabar, i valorant l'experiència del Prat i els seus resultats, vull ressaltar la importància fonamental del paper dels ajuntaments en aquest objectiu de formació de l'actitud ciutadana.

Si estem d'acord que l'educació ambiental és bàsica, també hem d'estar-hi en què el nivell d'implantació i desenvolupament de programes més immediat al ciutadà és el municipal i, naturalment, l'escola, essent imprescindible que els ajuntaments tinguem els recursos suficients, materials i econòmics, per tal de poder abordar els programes.

El fracàs estaria garantit si des del Govern de la Generalitat es pretengués dirigir, des de dalt, aquestes iniciatives o substituir-les per costoses campanyes d'imatge.

Com a conclusió, diria que si existeix voluntat política i el Pla d'Espais d'Interès Natural s'aprova, haurà d'existir, de la mateixa manera, un pressupost creixent que permeti treballar amb serietat en un àmbit en què ens juguem, probablement d'una manera irreversible, el present i, sobretot, el futur del nostre territori.

TAULA RODONA

Antoni Sánchez i Lucas
Alcalde de l'Espluga de Francolí

Localització d'Espais d'Interès Natural del terme municipal de l'Espluga de Francolí: superfície 290 ha, però cal remarcar que el 80 % d'aquest espai és del comú o sia propietat municipal; això en facilita la protecció i la conservació.

Criticar la falta de legislació específica per a la protecció dels espais: tan sols i per sort, els plans generals urbanístics i les normes subsidiàries han estat les úniques proteccions eficaces.

Émfasi total i absoluta en què la protecció del medi natural passa per un equilibri i una comunió entre la millora de rendes del món rural i especialment de la pagesia, ja que perquè sigui eficaç la seva protecció cal que l'assumeixi la gent que hi viu i administra el territori, ajuntaments i consells comarcals els primers.

Cal dotar les zones de Catalunya de rendes baixes d'incentius suficients i no tan sols de subsidis, perquè es mantinguin les poblacions i que el patrimoni natural es contempli com un bé comú i, per tant, la seva protecció i millora passa perquè els que hi vivim assumim aquesta responsabilitat.

Cal elaborar un Pla General Territorial. Dins d'aquest, cal situar també els diferents plans sectorials de la protecció del medi natural.

No hem de fer victimisme de la situació de les rendes rurals, però no cal ser cap expert per comprendre la delicada i greu situació per què passa.

Els que vivim en aquestes zones hem de ser els primers de lluitar per millorar la qualitat de vida. L'explotació, i no em refereixo a la forestal, que és poc significativa, sinó més aviat en el sector serveis i turisme, perd uns bons recursos.

Necessitem, però, ajudes i creació conjunta per dur-ho a la pràctica.

Remarcar i entendre la dificultat que existeix al nostre país per fer un pla, «estudiar» la seva riquesa diferenciada el faria inútil. Sobre la figura d'una superfície d'espai, caldria afegir annexos de petits espais forestals, geològics i faunístics hidrològics que de vegades, en qualitat de formes, poden ser fins i tot superiors a les del propi espai.

Falta una gran política de forestació i reforestació. L'abandó de terres de conreu, per la causa que sigui, hauria de permetre d'aguantar la superfície arbrada, en uns casos amb espècies autòctones i en d'altres per la seva explotació, amb convenis amb propietaris i administracions.

Dificultats a l'hora d'establir la figura de gestió dels espais, sovint, i l'espai ocupa diversos municipis: en el cas nostre divuit municipis, cinc comarques i alguns espais en diverses províncies.

S'ha de trobar una figura prou representativa i, al mateix temps, àgil.

Cal comptar amb les associacions ecològiques, mediambientals, col·lectius de mestres d'estudis, centres excursionistes, escoltisme, etc., ja que el millor pla no és el més bonic, sinó el que és assumit per les administracions i associacions, és a dir, per la majoria de la societat.

És típic del nostre país de fer plans molt macos però impossibles de dur a terme a la pràctica per falta de consulta i, més freqüentment, per manca de recursos econòmics suficients.

Confiem que aquest Pla, del qual ningú no discuteix la necessitat, compleixi les expectatives que molta gent hi ha posat i, pel que s'ha vist en aquestes jornades, el grau de sensibilització i compromís per part dels ajuntaments. Aquests són la peça bàsica perquè qualsevol pla territorial tiri endavant.

TAULA RODONA

Josep Ferrer i Figueres
Alcalde de Palamós

En primer lloc, agrair al president de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori, Sr. Pou i Viver, la invitació d'assistir i participar en aquesta jornada sobre el Pla d'Espais d'Interès Natural a Catalunya i, tot seguit, felicitar els oradors d'aquest matí per la qualitat tècnica de les exposicions, que han permès debats constructius i alligonadors.

Sempre he pensat que els polítics (bona part dels quals exercim de polítics), sense una preparació especial, hem d'entendre de tot i hem de prendre sovint decisions de criteri general que beneficiïn el bé comú, amb perspectiva de futur, i salvaguardar la identitat municipal, dintre el marc legal que els ajuntaments tenim aprovat, planejament general d'ordenació urbanística que no ha estat suficient, en molts casos, per evitar que s'arribés a l'estat actual de la Costa Brava. I aquest fet em preocupa, doncs pot donar lloc a fets irreversibles i a situacions irrecuperables, sense poder culpar ningú en concret o potser sí la societat en general, que no ha disposat dels mitjans per evitar-ho.

S'han proposat moltes reflexions i se n'hauran proposat moltes altres, abans de prendre consciència col·lectiva de la magnitud del problema. I afegiria, a la manca de mitjans i preparació específica d'alguns polítics, entre els quals m'hi compto, que les pressions no ajuden gaire a trobar la solució ideal quan el marc de referència que disposa l'administració local es ambigu en alguns punts. Potser és el moment en què necessitem un PEIN, una llei de costes, un pla general que ens ajudin a trobar la mesura justa que ens permeti avançar sense destruir més l'entorn natural.

Però aquest és, al meu entendre, el dilema: hem de continuar avançant i no ens podem equivocar més, quan la demanda de creixement urbanístic no s'atura i, per contra, els ajuntaments no tenim recursos suficients per afrontar l'altra demanda social, important, de millorar els nostres pobles i ciutats i dotar-los dels serveis imprescindibles que la societat reclama.

Valoro molt positivament aquest debat i tant de bo que serveixi per aclarir posicions, per prendre consciència de trobar l'equilibri necessari. I penso que ens pot servir als polítics que ho necessitem per aprendre una mica més, de cara a exercir la gran responsabilitat que tenim en el fet d'administrar els nostres municipis i gestionar-ne el territori.

Vull agrair una vegada més aquesta iniciativa de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori i desitjar que les conclusions que surtin siguin positives.

TAULA RODONA

Josep Ferrer i Cama
Alcalde de Torroella de Montgrí

No crec que sigui necessari, en tot el que afecta el territori de Torroella de Montgrí, fer un repàs de quina ha estat la cronologia dels fets i de les reivindicacions per arribar a aconseguir la protecció dels nostres espais d'interès natural i la declaració de parc natural del massís del Montgrí.

Sí que cal, però, deixar clar quines han estat i són les principals demandes que l'Ajuntament de Torroella de Montgrí ha formulat:

1. *Que les illes Medes formen part, i així s'ha de recollir, del Parc Natural del Massís del Montgrí.*

2. *La necessitat de creació d'un òrgan per a la gestió d'aquest Parc i d'aquests espais. Amb seu pròpia i dins del mateix Parc i amb les funcions de coordinació institucional i les tasques pròpies de preservació, investigació i gestió ambiental, en contraposició a la fórmula existent del Consell Assessor de les Illes Medes, on es donen greus contradiccions, com per exemple, en les representacions que hi figuren (on són els representants del Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya?, és lògica la proporcionalitat de la representació de l'Ajuntament de Torroella de Montgrí?).*

3. *Que, conjuntament amb la creació del Parc Natural del Massís del Montgrí i dels espais que s'hem de protegir (illes Medes, Montgrí i Aiguamolls) cal també la definició i la concreció de què, com i quan es poden utilitzar aquests espais, què s'hi pot fer i de quina manera.*

Per tant, volem deixar constància que sempre s'ha sol·licitat i sempre hem demanat que es vinguessin a protegir aquests espais i continuem esperant que es protegeixi el Montgrí i els aiguamolls del Baix Ter. Llevat de la situació particular de les illes Medes, en el sentit de la intervenció del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat de Catalunya.

Davant el nou afany de «consumir natura» i en una zona eminentment turística i privilegiada com la nostra, cal que tinguem molt present que la pressió és molt important i que cada dia ho serà més.

Ara que tothom cerca «turisme de qualitat» i en moments de reconversió i de grans inversions, (com per exemple les que es realitzen en la construcció de més pistes d'esquí) és ben cert que la desconcentració de serveis turístics pot originar també un perill amagat: sota el pretext de la recuperació i/o preservació dels espais (potser a través de camps de golf) se'n destrueix o se'n malmet el doble (a través dels centenars d'habitatges sempre projectats).

Per tant, la pressió existeix i de moltes maneres: cases de colònies, caçadors, noves pràctiques esportives, etc.

Com evitar la degradació dels nostres espais naturals?

L'Ajuntament pot realitzar accions i prendre algunes mesures, però ben poca cosa pot fer o impedir per la manca de mitjans i de recursos de què disposa (no té els recursos humans ni econòmics necessaris per protegir eficaçment). Encara existeix una indefensió legal sobre els paratges que haurien de ser especialment protegits i preservats, i que són motiu d'orgull del nostre municipi.

És ben cert que s'han realitzat, des de l'Administració nacional, accions de protecció, però encara manca una política clara i contundent.

A Torroella, on creiem que no hi pot haver tanta polèmica ni tants conflictes d'interessos com en d'altres indrets, necessitem urgentment l'aprovació dels espais d'interès natural.

Que s'acabin de definir els límits i que s'aprovi el PEIN per aturar les agressions.

El PEIN ha de servir també perquè sigui l'administració competent qui especifiqui fins on es pot arribar, què es pot fer i de quina manera als espais d'interès natural i al Parc Natural de les Medes i el Massís del Montgrí.

El PEIN ja no pot esperar més!

CLOENDA

Hble. Sr. Albert Vilalta i González
Conseller de Medi Ambient de la
Generalitat de Catalunya

Senyor president de la Societat Catalana de l'Ordenació del Territori, alcaldes, senyores, senyors.

Diu el president i m'agraeix que estigui avui aquí. Doncs on hauria de ser, sinó aquí? És evident que si vosaltres hi sou, amb molta més raó hi haig de ser jo. Per tant, no és cap agraïment, és un plaer per a mi i una obligació ésser aquí. Vull felicitar la Societat Catalana de l'Ordenació del Territori, la SCOT a la qual pertanyo des de fa temps, per aquestes jornades. Unes jornades importants, amb persones importants i representatives. I per damunt de tot, com sempre, les jornades de la SCOT s'han caracteritzat pel fet d'ésser jornades molt participades, jornades molt obertes, jornades en les quals si algun element és característic és la pluralitat. Sempre hi són presents les diferents opinions que sobre el tema es poden expressar. Per això aquestes jornades de la SCOT, com ho van ser les dels residus, com ho han estat d'altres, són jornades que creen opinió i per això crec que són molt importants; i per això la importància que tenen per a mi de poder assistir-hi. Moltes gràcies, per tant, a la Societat Catalana d'Ordenació del Territori.

Coincideixo amb el que han expressat els que m'han precedit en el sentit que la societat catalana comença a estar ja força conscienciada, des del punt de vista mediambiental. Els problemes que afecten el medi ambient, s'han agreujat en els darrers anys aquí i arreu del món, i aquesta és la raó de la convocatòria de la cimera de Rio, en la qual s'aplegaran tots els estats del món per buscar aturador al deteriorament del capital que representa la natura.

Catalunya, com no podria ser d'una altra manera, és també especialment sensible a la prevenció del capital natura. Una natura que, a casa nostra, és esplendent. Esplendent des del punt de vista de paisatge, esplendent des d'un punt de vista geològic, esplendent des d'un punt de vista biològic i, sobretot, extraordinàriament diversa. Cada vegada la societat està esdevenint més sensible. Els mateixos ajuntaments, amb la creació de les

regidories de medi ambient ajuden al canvi. És un pas endavant recent, i molts ciutadans de Catalunya comencen a ésser conscients que les tecnologies intensives i la facilitat del transport han portat a una pressió humana sobre el territori que ha malmès o que estan posant en perill moltes zones i molts recursos de casa nostra per problemes de contaminació, d'erosió i abús en la utilització de recursos.

Aprofito també la presència aquí de tantes persones que històricament han anat treballant per la conscienciació de la nostra societat, per agrair-los la tasca que han fet, a vegades d'opinió, d'altres d'oposició, però quasi sempre amb una visió profètica i de generositat que han estat la base del canvi.

El Pla d'Espais no és el tot que avui ens aplega, no és la solució als problemes ambientals, és només el Pla per a la protecció d'una part del territori. Però és essencial tirar-lo endavant per damunt de tot, acompanyat d'una ferma actuació en el camp de l'educació ambiental.

De la necessitat d'un pla d'espais ja feia temps que se'n parlava, però no va ésser fins a l'any 1981, amb motiu de la Llei del Parlament de Catalunya sobre activitats extractives, quan es va materialitzar una relació de municipis i d'espais, en els quals era necessària una tramitació específica. Aquella Llei, afectada d'inconstitucionalitat, va ser un bon precedent per posar en qüestió l'aplicació de la Llei de mines i esdevingué ferma, sense que fos qüestionada la relació d'espais.

Posteriorment, el Parlament de Catalunya, l'any 1985, va aprovar la Llei d'espais naturals, que va assentar les bases per classificar els espais i creà la figura del Pla d'Espais d'Interès Natural. Malgrat que el PEIN encara no ha estat aprovat formalment, avui podem dir que els espais del Pla estan força garantits per la protecció donada a través dels plans generals d'ordenació urbanística, però tot i que estan protegits amb la qualificació de sòl no urbanitzable, no existeix la seguretat suficient de perpetuïtat de l'esmentada qualificació.

El Pla d'Espais d'Interès Natural dona un pas més en aquest sentit, és «no urbanitzable» per sempre. El Pla ja està redactat i correspon a cent quaranta-quatre espais, amb una superfície total de 6.400 km². Ha passat per l'audiència i informe de les administracions locals, del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, del Consorci de la Propietat Forestal i del Consell de Protecció de la Natura.

Com a conseqüència d'aquests informes, el Departament de Medi Ambient, autor del Pla, ha procedit a l'estudi de les al·legacions que han portat a modificar onze articles com a conseqüència de l'informe del Consell de Protecció de la Natura, i s'ha seguit un procés similar en la consideració de l'informe del Consorci de la Propietat Forestal. En aquest moment, després de sentir els alcaldes avui i les opinions del debat, em refermo en l'opinió que el PEIN és acceptat. Ara només queda l'aprovació definitiva pel Govern de la Generalitat, que es produirà en molts pocs mesos, amb les garanties de procediment que siguin necessàries.

El Pla no és fruit d'un caprici del ciutadà urbà; cada vegada més es contempla com una riquesa del futur, i n'és un exemple el canvi de mentalitat operat a la Garrotxa, on el Parc Natural que gestiona el Departament de Medi Ambient ha superat totalment el cert rebuig inicial entre els habitants, per esdevenir un punt d'orgull i d'identitat, en tenir aquell parc natural. Una altra mostra característica és la dels hotelers de la Costa Brava que demanen més cura del medi ambient, més natura, perquè aquest és justament el desig creixent del turisme que espera trobar a casa nostra, la qualitat de vida que tenen en els països d'origen. No és un caprici, és una necessitat.

El Pla d'Espais d'Interès Natural té tres característiques bàsiques: la primera és que es tracta d'espais no urbanitzables, la segona és la limitació de la mobilitat exterior en els espais i la tercera és que en els espais inclosos en el Pla s'exigeix l'estudi d'impacte ambiental, prèviament a les actuacions que poden afectar la natura. Evidentment, aquests condicionaments sobre el territori també demanen unes compensacions, uns efectes compensatoris que no són res més que el retorn dels interessos que renda a la societat el capital que representa la natura dels espais del Pla.

Abans, alguns dels alcaldes, crec que ha estat Lluís Tejedor, ha dit que hem de ser conscients que el medi ambient ens costarà diners. És evident que és així. I en aquest sentit, coincidim que el Pla d'Espais d'Interès Natural no esdevindrà pla si no hi ha figures econòmiques que l'acompanyin. Des del Departament pensem que aquestes figures econòmiques, compensatòries, es mouen en un ventall de mesures fiscals i de foment.

L'any passat, el Departament va promoure la presentació al Parlament de l'Estat d'una esmena als pressupostos de l'Estat demanant l'exempció de l'impost de successions en aquells espais que estiguessin dintre del Pla d'Espais d'Interès Natural. No era res més que tractar aquests espais amb la mateixa figura fiscal que es tracta una obra d'art. Per què no? Es

tracta d'una obra d'art molt més natural. Malauradament, per les raons que tots coneixeu, no es va acceptar cap esmena, aquesta tampoc, però seguirem empenyent en aquest sentit i proposant altres mesures fiscals que desgravin les inversions fetes en zones del Pla d'Espais d'Interès Natural.

Les mesures de foment i ajut poden concretar-se en subvencions directes de l'Administració mediambiental de la Generalitat, en la redacció de plans de gestió, en la redacció dels estudis d'impacte ambiental que exigirà el mateix Pla en la continuació dels incentius actuals del Departament d'Agricultura, Ramaderia, i Pesca i d'altres que puguin establir-se per la població pagesa a l'interior del Pla, sense deixar però els ajuts comunitaris.

En aquest moment el programa agrícola comunitari va, cada vegada més, substituint els ajuts per a una agricultura que produeix excedents, cap a uns ajuts a una agricultura de conservació del paisatge, de conservació de la natura. En el Tractat de Maastricht s'han previst també ajudes per al medi ambient. De moment, no es prevenen ajudes per a espais naturals, sinó més aviat per a qüestions de descontaminació i de costes. Però en tot cas, són portes obertes i, sobretot, són principis que s'estan obrint pas a la Comunitat Europea en el camp del medi ambient. Un altre programa comunitari important que cal considerar són els ajuts per a zones declarades com a sensibles, que poden tenir interès pel delta de l'Ebre, per exemple.

I finalment, i per què no?, hi ha d'haver potser una figura impositiva des del Parlament de Catalunya, una figura impositiva que gravi allò que motiva l'hiperfreqüentació i que no és altra cosa que la facilitat de la mobilitat. S'ha d'incorporar el cost de la natura en la mobilitat per, en certa manera, rebaixar-la o dissuadir-la i s'ha de considerar també que els espais d'interès natural representen un pulmó compensatori de les zones urbanes i de l'activitat tecnològica que hi ha a la resta del territori. Seria bo d'implantar alguna figura impositiva de caràcter finalista per als espais d'interès natural. Totes aquestes mesures fiscals, de foment i impositives tenen un objectiu comú: preservar l'activitat econòmica i fixar la població en els espais d'interès natural.

És desitjable una població estable i evitar l'èxode cap a les ciutats que deixi desamparats els espais d'interès natural. Quina seria la solució alternativa? Omplir-la de mossos d'esquadra? D'agents forestals i de guàrdies civils? Tindríem un mal control i una mala conservació, segurament. Qui ho conserva millor és aquell qui ho coneix, és aquell qui ho respecta, aquell que en viu; és allò que vàrem aprendre al llibre *Ús i abús de la*

natura, que l'any 76 Ramon Folch, aquí present, ja ens explicava. Les persones que hi viuen i en viuen són les que millor poden conservar, les més interessades. La qualitat de vida de les famílies que hi viuen no ha de desmerèixer la que es va a buscar i potser no es troba a les ciutats. Aquests han de ser els objectius d'aquestes ajudes: una conservació de dignitat, no una conservació de «peonada», perquè com que la major part dels espais d'interès natural no han de ser parcs naturals, ni parcs nacionals, ni zones especialment reservades, són totalment compatibles amb activitats econòmiques extensives i explotacions reponsables.

D'altra banda, a Catalunya, que és una nació que ve de lluny, que ha estat molt humanitzada, la major part d'aquests espais són de propietat privada, i la normativa del Pla preveu que si algun d'aquests espais ha de tenir una protecció tal que s'hagi de transformar en públic, s'ha de preveure la indemnització justa corresponent. No hi ha d'haver cap mena de prevenció per part de la propietat. Cal comptar amb la confiança i la col·laboració dels propietaris dels espais.

Per contra, allò que és de titularitat pública és la xarxa hidrogràfica que va unint tots els espais i que compleix la funció que es proposava en el seu informe el Consell de Protecció de la Natura. La xarxa hidrogràfica que està molt pressionada per l'activitat de l'home, per l'extracció de sorra, per la desforestació de les riberes i marges o per l'artificialització. Si aconseguim que aquesta xarxa hidrogràfica s'incorpori al Pla d'Espais d'Interès Natural, aconseguirem la seva preservació amb la figura de l'impacte ambiental i el relligat de tot el territori amb un ecosistema ric.

Respecte a la gestió del Pla, com totes les coses que tenen vida i que són diverses, són difícils d'encabir en uns models uniformes. Cada espai pot tenir un sistema de gestió diferent, sistema de gestió que ha de venir concretat en el pla especial que es redacti per a aquell espai concret i que ha de ser participatiu. Potser ens falten algunes noves figures de classificació dels espais, com podrien ser els parcs comarcals, per raó de la seva vocació de ser gestionats amb una participació molt important de les comarques.

Allò que és clar és que per implementar aquest Pla hi farà falta l'ajuda de tothom: els alcaldes, les entitats conservacionistes i les associacions de propietaris forestals. Farà falta tot l'ajut i la col·laboració possibles en el sentit d'explicar, de ser transparent, de donar informació exhaustiva. Només així em penso que aconseguirem, i que seria bo, que el Pla fos assumit plenament.

Res més, felicitar de nou la SCOT, la Societat Catalana d'Ordenació del Territori, el seu president i a tots vosaltres per la participació. I amb això em plau donar per clausurat aquest debat sobre el Pla d'Espais d'Interès Natural de Catalunya. Moltes gràcies.

SOCIETAT CATALANA D'ORDENACIÓ DEL TERRITORI

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS